

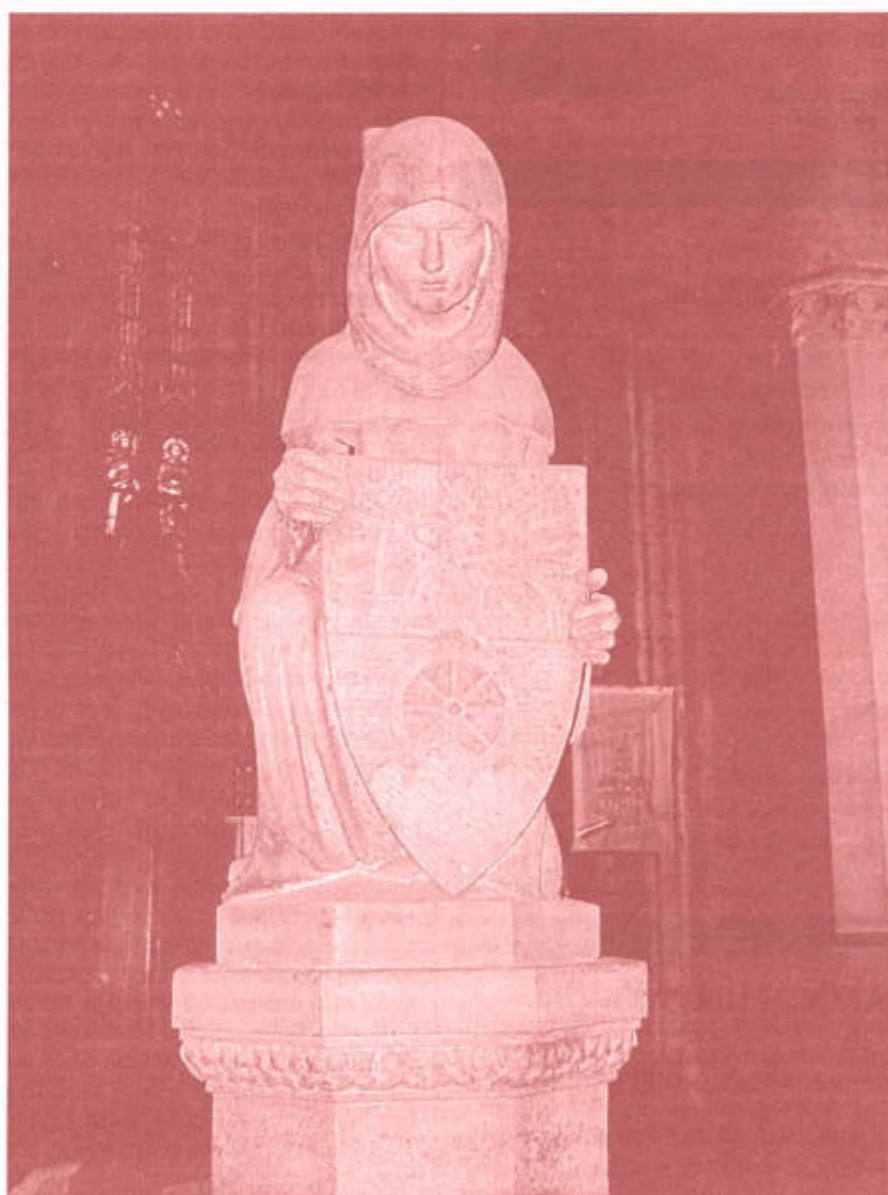

RÁKÓCZI

„Hívivő”

A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG LAPJA

NEMESKÜRTY ISTVÁN
MINDSZENTY JÓZSEF

GLORIA VICTIS
STÁTUSZTÖRVÉNY

„A te kezében van szívünk, Uram,
Döfd át szereteted nyílásával,
Gyűjtsd fel a lomhákat,
Vezesd vissza az eltávoztottakat,
Világítsd meg a vakokat,
Lágyítsd meg a hajthatatlanokat,
Bátorítsd meg a habozókat,
Tanítsd a tudatlanokat,
Gyapaptsd bennünk a hitet,
Gyűjtsd föl a köcsönös szeretet
lángját,
S újra és újra kérlek,
Add, hogy szereteted gyapapodjék,
Hogy ez az isteni láng
Eméssze föl viszálykodásainkat.”

H. Rákóczi Ferenc

CUM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE

Nagyon fáj

Igen, tisztában vagyunk a realitásokkal. Tudjuk, hogy mozgásterünk behatárolt, nemzetközi, általunk kevésbé befolyásolható folyamatok csapdájában vergődünk. Nem vagyunk felkészültek arra, hogy harmadik útra leljünk, két, a politikai szónoklatok által talán elbuzdított váfasztásunk maradt csak (vagy már az sem): az újkori Bizánc és Róma között bolyonghatunk. Kételkedve üljük fel fejünket – ez a Bizánc, és főleg ez a Róma nem az, amilyennek mi szeretnénk látni. Beletörődöttünk, hogy még csak deklaráció szintjén sem lehetünk keresztények egy új Európában. Beletörődöttünk, hogy múltunk, megőrzésre érdemes hagyományaink olcsó frázisokká silányultak. Lehajtott fejfel szelte elnézést kérünk, mi – Trianonért. Hiszünk még az igazságban, de megélni már nem akarjuk eljövtelet.

Erdélyországban járva elsratjuk Ady Endre Nagyváradát, Tamási Áront Farkaslakán, hullatunk egy könnyecseppet Dsida Jenőért a házsongárát temetőben. Csíkszeredán virágot lopunk a főtérről kedvesünknek. Képzletben felépítjük Bonchidán Bánffy Miklós kastélyát, újra körbeültetjük a helikon szaszt Marosvécsen. Kassán bolyongva fejet hajlunk a fejedelem előtt, Márait kereszük (hol késhet?), Krasznahorkán énekelünk egyet, Komáromban Mészáros Lázárt csodáljuk, Lőcsén jókat szellemébe botlunk – nem ismer meg minket. Szabadkán Kosztolányi lehetét érezzük. Felmegyünk a Vörcsok-hágóhoz, a félbemaradt emlékmű elé, Munkácson Zrínyi Ilona nyomait kutatjuk, ruszin testvéreinkkel iszunk egy vodkát – szép dolog a százados barátság.

Tisztában vagyunk a realitásokkal. De álmódni azért szabad. Nem határmódosításról, hanem egy olyan Európáról, amely mindenkinél csak annyit ad, amennyi jár. A békét, nyugalmat, egymás mellett, nem egymás ellenében élni tudást, közös építést, közös jót. Ha betévedünk egy szlovák, román múzeumba, lássuk azt, hogy ott minket kellő tisztelettel illetnek. Mert mi építettük fel azt a világot, és igen, javarészt mi is romboltuk le. Jogunk volt hozzá, most viseljük azt is, hogy csak nekünk fáj. Fáj az a világ, amelyben 1920-ban megállt az idő, vagy inkább kiöntött és visszafelé kezdett el haladni. Száz év, és már ütkönyv sem lesz, amely erről tanúskodna. Vérgözsök viták, ostromba politikai érdekek, hangzatos jelszavak, felületes látszattámogatás között döglődve – itt, lassan, de biztosan elfogyva, gyengülve – ott. Egy nép, a miénk, amely elfelejtett építkezni, amelyből mintha csak vitathatatlan önpusztítási tehetsége maradt volna meg.

Kassán, Székelyföldön, Dévidéken, Beregszászon járva is, tisztában vagyunk a realitásokkal. Sírnunk maradt már csak jogunk? Ami maradt, a küzdelem, hogy ameddig élünk, magunkénak érezzessük, nem csak a földet, annak népeit is.

Tisztában vagyunk a realitásokkal, sőt, tiszteljük őket. De akkor is! Azért is! Nagyon fáj.

Koltay András (főszerkesztő)

Minden kedves olvasónknak áldott ünnepet és békés újévszándókat kívánunk!

Címlapunkon a H. Rákóczi Ferenc kriptáját őrző szoboralak látható a kassai Szent Erzsébet-székesegyházban.

ÁLLÁSFOGLALÁS A SZLOVÁKIAI MAGYAR ISKOLÁK JÖVŐJÉÉRT

A „Szülőföldön Magyarul” jogi személyek társulása – amely a szlovákiai magyarok területei (Lőcső Város és Vidéke Célalpok ernyőszerkezete) – 2003. november 22-én tartott közgyűlésén az alábbi állásfoglalást fogadta el:

A társulásba tömörült felvidéki szervezetek az Illyés Közalapítvány támogatásával ötödik esztendője sikeresen szervezik a szlovákiai magyar iskolák és óvodák beiratkozási programját. Ennek keretében minden érintett családot személyesen megszólítanak, sokféle módon tájékoztatják a szülőket a magyar tanítvány iskolai előnyeiről és felajánlják az első osztályban szükséges tan-eszközöket, amelyeket a tantervnyitón ünnepségen adnak át a tanulóknak. Emellett a szociálisan különösképpen rászoruló diákoknak bejárás, vagy étkeztetési támogatást nyújtanak. A programnak köszönhetően évről-évre emelkedik a magyar iskolákba beíratott gyermekek számaránya.

Munkánk eredményét a folytonosság biztosítja, ezért ebben az évben is a beiratkozási program szervezésére a Szlovákiai Magyar Pedagó-

gosok Szövetségével és a Csehországi és Szlovákiai Magyar Kultúraért Alapítványai közösen pályázatot nyújtunk be az Illyés Közalapítvány Kuratóriumához.

Viszont sajnálattal vettük tudomásul, hogy a 2003/2004-es beiratkozási programot csak korlátozott mértékben tudtuk megvalósítani, mivel a jelenleg hivatalban lévő Kuratórium eddig csak kis részben folyósította a már jóváhagyott határozatok alapján megítélt támogatást. A fenti tény nemcsak a szervezetünk és az Illyés Közalapítvány hitelét rontja, de veszélyezteti az ez évi beiratkozási program megvalósításának hatékonyságát is, és kétélyeket vet fel a program jövőjét illetően.

Féltő, hogy az Illyés Közalapítvány Kuratóriuma jelenlegi tagjai nem tudatosítják kellőképpen a program ösztönző hatását a szlovákiai magyar családokra az óvodai és iskolai beiratkozások alkalmával. Felelősségünk teljes tudatában állhatjuk, hogy a program támogatásának megvonása az egyébként is fogyatkozó szlovákiai ma-

gyarság jövője szempontjából tragikus következménnyel járhat, és hozzájárulhat a szlovákiai magyarság asszimilációjához.

Továbbá mély csalódással vettük tudomásul, hogy a kedvezménytörvényből eredő oktatás-nevelési támogatások ügye, a kedvező nyilatkozatok ellenére megfeneklelt Szlovákiában, és esetleges jövőbeli megvalósulása is lényegesen leterhet a kedvezménytörvény eredeti szellemiségétől. Mi, a közgyűlés résztvevői – a 25 felvidéki civil szervezet vezető képviselői – ismételt hangot adunk azon véleményünknek, hogy az oktatás-nevelési támogatások csak akkor érik el igazai céljukat, ha közvetlenül a szlovákiai magyar családokhoz jutnak el.

Ezen állásfoglalással, amelyet magyarországi közjogi néltóságoknak, a parlamenti pártok elnökeinek és frakcióvezetőinek, továbbá a határon túli magyarság ügyekben illetékes személyiségeknek és a médiához jutvaunk el, felhívjuk a figyelmet a helyzet súlyosságára, kérve az ügy hatékony képviselétét.

BEIRATKOZÁSI PROGRAM 2003.

Ebben az évben negyedik alkalommal szervezték meg a Város és Vidéke Célalpok a felvidéki beiratkozási programot. A program pénzügyi alapját az Illyés Közalapítvány által 2002. évben megszavazott 30 millió Ft támogatás képezte. A minden iskolaköteles gyermek családjának személyes megszólítására alapozott sokrétű programot a korábbi években kialakított gyakorlat szerint folytatták le, melynek keretében a magyar óvodákat és iskolákat bemutató közösségi programokat szerveztek és kiadványokat adtak át a szülőknak, karácsonyi ajándékkal kedveskedtek a gyermekeknek, tanszeresomagoz és a szociálisan rászoruló gyermekeknek étkeztetési és bejárás támogatást helyeztek kilátásba a magyar iskolákba történő beiratkozás esetében.

A tervezett program részét képezte, továbbá a beiratkozási programban kiemelkedő eredményt felmutató iskolák tanszeresomagoz támogatása, az ott dolgozó pedagógusok jutalmazása. A program megvalósítását sajnálatos módon beárnyékolta az a tény, hogy a beiratkozási program fontos háttérrel képező, a kedvezménytörvény alapján járó oktatás-nevelési támogatás folyósítása elázadt, mindez ideig a 2002. évi támogatások kifizetése sem történt meg. Hídegzuhanyként érte a szervezőket az is, hogy a programnak minden évben fontos részét képező tanszeresomagoz céljaira sem folyósították a megszavazott támogatást, ezért annak költségét előbb a tanszeresomagoz szállítójának, majd a Csehországi és Szlovákiai Magyar Kultúraért Alapítványnak kellett megfizetni.

A kedvezőtlen fejlemények ellenére a beiratkozási program a szervezők áldozatos munkájának köszönhetően sikeresnek mondható, mivel a Célalpokhoz tartozó településeken – országos átlagban – csekély mértékben ugyan, de tovább nőtt a magyar tanítvány iskolába

beíratott gyermekek számaránya az összes beíratott gyermekhez képest. Több Célalpok területén a magyar iskolába iratkozott gyermekek abszolút száma is növekedett (Dunaszerdahely, Érsekújvár, Gúta, Losonc-Fülek, Nagykürtös, Nyitra, Rozsnyó, Szenc, Tornalja, Zseliz). A magyar iskolába történő beiratkozási arányszámok ötödik éve tartó növekedésének jelentőségét aláhúzza, hogy eközben a nyilvánosságra hozott népszámlálási adatok szerint az elmúlt 10 évben közel 10 %-kal csökkent a magyar népesség számaránya Szlovákiában. Csak remélhni lehet, hogy az illetékesek a jövőben is megfelelő támogatásban részesítik a felvidéki óvodai és iskolai beiratkozási programot és gondoskodnak annak kiterjesztéséről is Erdélyre, Kárpátaljára és a Délvidékre.

Halzi József

Cultura Nostra

A Rákóczi Szövetség – közösen a Pannonhalmi Bencés Főapátsággal – Idén harmadik alkalommal hirdette meg a Cultura Nostra vetélkedőt. A vetélkedőre Kárpát-medencei középiskolák (magyarországi és határon túliak egyaránt) háromfős csapatai nevezhettek. Ahogyan a korábbi években, így idén is kötfordulás lesz a vetélkedő. Az első forduló írásbeli feladatsorát a Kárpát-medence különböző városában készítették el a résztvevők 2004. február 10-én. Az elődöntő és a döntő a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban 2004. április 3-4-én kerül megrendezésre, melyre a legjobb teljesítményt elért 20 csapatot hívjuk meg. A döntőbe jutott 10 csapatot július 5-11. között vendégül látjuk Bábóháza, Herendén, Győrben és Pannonhalmán. A verseny lebonyolítását reményeink szerint a Duna TV is figyelemmel kíséri majd. A vetélkedő témája: A reformkor, Magyarország története 1830-1848. március 15. között. Támogatók: Bábóháza Nemzeti Menedékbirtok Kft., Duna TV, Herendi Porcelánmanufaktúra Rt., Illyés Közalapítvány.

Megalakult a Lippay György Kör a Pázmányon

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán két szűk esztendő után megnyílt a lehetőség arra, hogy a Rákóczi Szövetség tovább folytassa tevékenységét. Ennek első lépéseként megalakult a Lippay György Kör hallgatói szervezete, amely szorosan együttműködik a Rákóczi Szövetséggel, mindenképpen azonosul célkitűzéseivel és szellemiségével. A Kör tagságának egy része első közös programként látogatást tett Kassán, a Szent Erzsébet-naphoz kötődő rendezvényeken. A háromnapos törén látogatást tettek Eperjesen, Lőcsén és Krasznahorkán is, részt vettek a Máltai Lovagrend által rendezett konferencián és az Erzsébet-napi ünnepi szentmisén. A Pázmány Egyetemen pedig a Lippay György Kör megrendezte a Deák Ferenc-emlékűlést, ahol neves jogtörténészek (Horváth Attila, Mezey Barna, Máthé Gábor, Révész T. Mihály, Szabó István és Zilinszky János) tartottak kerekasztal-beszélgetést a nagy államférfi munkásságáról.

TARTALOM

Nagyon fáj	2
Állásfoglalás a szlovákiai magyar iskolák jövőjéért	3
Beiratkozási program 2003.	3
Cultura Nostra	3
Megalakult a Lippay György Kör a Pázmányon	3
Gloria Victis – dicsőség a legyőzötteknek	4
A Gloria Victis történelmi vetélkedője	5
A 2003. évi Zombor és vidéke beiratkozási program	6
Rákóczi vetélkedő Nemesmihálycsanak	6
Gyöngyösiék a Fejedelem sírjánál	7
Rákóczi-emlékház Kassán	7
A szívünkben élő Rákóczi	8
Devictus vincit	10
Értéms az anyaországból	12
Vigh Károly: Bíráló (részlet)	13
Gróf Tournon János	14
Egy csirkefogó II. Rákóczi Ferenc udvarában	15
„Zászlóbontás” – Történelmi vetélkedő Szegeden	15
A Felvidéki Célalpok 2003. november 22-i levei közgyűlése	16

IMPRESSZUM

RAKÓCZI HÍRVIVŐ

A Rákóczi Szövetség lapja
Megjelenik negyedévenként, 2000 példányban

Postacím: 1027 Budapest, Szász Károly u. 1. IV. 1.
Telefon: 201-3067, 212-8891

Főszerkesztő:
dr. Koltay András

Szerkesztőbizottság:
dr. Halzi József, dr. Vigh Károly, dr. Ugron Gáspár

Honlap: www.rakoczi.com
E-mail: rakoczi@rakoczi.com

GLORIA VICTIS – DICSÓSÉG A LEGYŐZÖTTEKNEK

2003. október 21.-24.

A Rákóczi Szövetség 10 éve minden évben megrendezi Gloria Victis rendezvénysorozatát, amely a Kárpát-medencei magyari ifjúság tiszteletadásá az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékének. 10 év minden évben a Budapesti Műszaki Egyetem október 22-én délután ünnepséggel emlékezik a Műegyetem 1956 Alapítvány és a Rákóczi Szövetség arra a 47 évvel ezelőtt lezajlott diákgyűlésre, amely 16 pontba foglalva megfogalmazta a diákság követeléseit, és amely végül is október 23-án este már forradalomba torkollott.

Az idel esztendőben a nagyszabású rendezvény szervezése már augusztus hónapban elkezdődött, ugyanis a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Kommunikációs Központjának (MeH KKK) felkérésére a Gloria Victis Rendezvénysorozat az idei évben is (1998. óta folyamatosan) a hivatalos állami ünnepségsorozat részét képezi. Az igazi szervező munka azonban szeptember második hetében kezdődött, így a szervezőknek több, mint egy hónap állt rendelkezésre a program megszervezésére.

Az előkészületek során fő célkitűzés volt, hogy a megelőző évekhez hasonló méretű és színvonalú rendezvényt alkossunk, mégis a korábbi évekhez hasonló költségen. Ennek megfelelően kellett végezni a rendezvény szervezési előkészületeit, aminek során az összes résztvevő szállás, étkezés és utazási kérdéseit, valamint valamennyi nap esti szabadidő programját sikerült a céljainknak megfelelően megszervezni. A MeH KKK-val folyamatos hetente többször is egyeztetések zajlottak arról hogy a 2003. évben milyen mértékű anyagi fedezetet tudnak biztosítani a rendezvényre, valamint arról, hogy a főszervezői szerepkört betöltő tender-nyertes társasággal milyen jellegű együttműködést kell majd kialakítani. Ennek során a következőkben állapodtunk meg: a tavalyi évhez képest a MeH KKK által felajánlott keretösszeg nem emelkedik; a Műegyetem 1956 Alapítvány a Rákóczi Szövetségen keresztül kapja meg a rendezvénysorozatához szükséges összeget.

Szintén a tavalyi évhez hasonlóan a Miniszterelnöki Hivatal Társadalmi Kapcsolatok hivatalával sikerült kedvezően felvenni a kapcsolatot, amely során a tavalyi évhez hasonló támogatásban részesítették a rendezvényt.

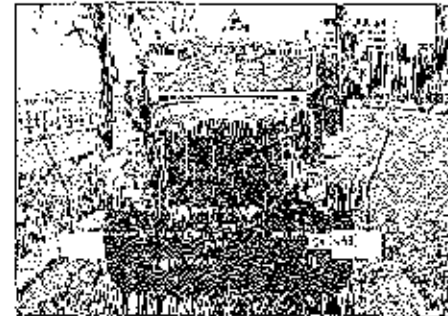
Október 21-én délután érkeztek meg a résztvevőket szállító buszok a szálláshelyekre, ahol a fiatalokat a rendezők fogadták. Az első estét, mint ismerkedési estét a Wigwam

Clubba szerveztük meg, ahol a Venus zenekar koncertjét élvezhettük. A koncertet követően vidám, jó hangulatú este kerekedett, ahol a régi ismerősök, és az új résztvevők egyaránt jól érezhették magukat. Ezen a programon a középiskolások, tekintettel arra, hogy másnap délelőtt már kezdődött a vetélkedőjük nem vettek részt.

A rendezvény 1996 óta minden évben középiskolások részére meghirdetett nagyszabású Kárpát-medencei vetélkedővel egészül ki, amelyet Gloria Victis néven ugyancsak 1956 szellemében szervezzük meg, de emellett minden esztendőben valamely más aktuális történelmi téma is részét képezi a vetélkedőnek. Ebben az évben 1956 témájában írásmű-pályázatot kellett a diákoknak benyújtani, amely vagy egy interjú lehetett 1956 egyik tanújával, szereplőjével, vagy egy összeállítás a forradalom sajtóirásából. A vetélkedő évenként változó témája ebben az esztendőben tekintettel a Rákóczi szabadságharc 300. évfordulójára „A vasvári békétől a szatmári békéig” címet viseli. A vetélkedőt a Rákóczi Szövetség Oktatási- és Ifjúságszervezési Csoportja szervezte. A vetélkedőre 600 csapat jelentkezett tavasz folyamán, ezek közül a selejtezők során legjobb eredményt elért 60 csapatot (felkészítő tanáraikkal együtt) hívtuk meg az október 22-i elődöntőre, majd közülük a zsűri által kiválasztott legjobb 10 csapat vett részt az október 23-i döntőn. A verseny helyszíne a Budapesti Műszaki Egyetem központi épülete volt. Az első helyezést a felvidéki Galántáról a Kodály Zoltán Magyar Tan nyelvű Gimnázium csapata szerezte meg, az egyébként kivétel nélkül nagyon felkészült csapatok közül.

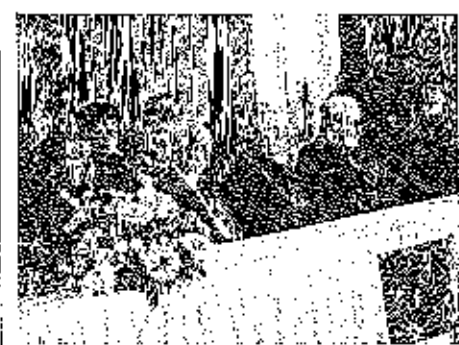
Október 22-én délelőtt a főiskolás résztvevőknek Ordódy György, a Duna Téli vízió egyik vezetője 1956-al kapcsolatos filmeket vetített. Ordódy úr, mint a forradalom egyik harcosa, aki részt vett a Magyar Rádió épületének ostrománál, és akinek egyik fiatal barátját mellette találta fejbe az „ÁVÓ” golyója. Az egyik film Walter Crockte amerikai újságíró által 1956-ról elkészített rendkívül hiteles dokumentumfilm volt, a másik Ordódy György által készített „Ki volt Tóth Lina?” című dokumentumfilm. A filmvetítések után következett az ebéd, az ebédet követően került sor az állami ünnepségsorozat részét képező Gloria Victis ünnepségekre.

A Műegyetem Központi Aulájában a Műegyetem 1956 Alapítvány főszervezésében megrendezett ünnepségen jelen volt többek

között Mádli Ferenc Köztársasági elnök és felesége Mádli Dalma asszony, Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, Kovács Árpád az Állami Számvevőszék elnöke, Boross Péter volt miniszterelnök, a kormány képviselőtöbbségének elnöke, Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszter. Az ünnepi köszöntőt Dr. Vajna Zoltán, a Műegyetem 1956 Alapítvány elnöke mondta, aki a Műegyetem tanára is egyben. Az ünnepi beszédet a tavalyi évhez hasonlóan Kovács Kálmán informatikai miniszter Seres Zoltán - Marosvásárhelyi Diákszövetség elnöke mondott ünnepi köszöntőt. A Műegyetemi megemlékezés részeként a Köztársasági Elnök úr és a többi meghívott megkoszorúzták a Központi Épület Aulájában található emléktáblát, amelyet a Műegyetem mártírhalált halt hallgatói és oktatói emlékére állítottak. A műegyetemi ünnepségen végig élő egyenes televíziós közvetítés volt. A Műegyetemi ünnepséget követően a résztvevők hagyományos útvonalon (Budai felső rakparton) felvonultak a Bem térig. A fátylós menet élén idén is három korhű Csepel teherautó haladt ezzel is szimbolizálva az 1956-os menetet. A fátylók meggyújtására az Erzsébet híd hídfőjét követően került sor. A Bem téri ünnepségen, amelyre már szürkületkor került sor az 1956-os veteránok, a politikai pártok képviselői, valamint magyarországi és határon túli társadalmi szervezetek és iskolák képviselői, valamint diákjai vettek részt.

Az ünnepségen Varga Livia felvidéki szintművész elszavalta Zs. Lőrinc Novemberben című versét, a határon túli ifjúság nevében Szakszon Norbert, a pozsonyi Diákhálózat elnöke emlékeztetett mondott beszédec. Márai Sándor

Mennyből az angyal című versének zenés feldolgozását Varga Miklós énekelte el. Az ünnepi köszöntőt Nagy Gáspár, Kossuth-díjas költő tartotta. Ezt követően a Felvidékről a dunaszerdahelyi Kodály Zoltán Általános Iskola kórusa énekelte el William Boyce: Alleluia; Michael Praetorius: Szállj tova, szép dal!; Bárdos Lajos: Kossuth - huszár tünca című kórusművet. A koszorúzási ünnepségen több, mint 30 szervezet nevében helyezték el koszorút. Az ünnepség lezárásaként énekeltek a Székely Himnusz egy felvidéki kislány vezetésével. A koszorúzási ünnepség után a Csepel teherautók a rajtuk utazó fiatalokkal a Kossuth térre hajtottak, ahol részt fellobbanították ugyancsak élő televíziós adásban a forradalom lángját. A többi részt vevő külön buszokkal visszautazott a Műegyetemre elfogyasztani a vacsorát. Az október 22-i ünnepi műsor a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok hangversenyével zárult amely a Műszaki Egyetem dísztermében került megrendezésre. A Gloria Victis rendezvényen október 22-én közel 2000 résztvevő volt jelen.

Október 23-án a főiskolások részére fórumot tartottunk, melynek keretében Ballint

Pataki József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke „Nemzeti Kisebbségek az Európai Unió csatlakozásunk tükrében” címen, Józsa László, a Vajdasági Magyarok Szövetségének alelnöke, „Vajdasági Autonómia és a délvidéki magyar oktatásügyi helyzete” címmel valamint Szász Jenő, Székelyudvarhely polgármestere „Fiatalok érvényesítési lehetőségei a határon túli magyar közösségekben” címmel tartott előadást. Délután a résztvevők különböző budapesti helyszíneken vettek részt a forradalom és szabadságharc emlékére. A rendezvénysorozat záró programja az október 23-án a Márton Áron Szakkollégiumban megtartott zenés mulatság volt, melyen a NOX együttes szórakoztatta fiatal vendégeinket.

A rendezvény résztvevőinek a teljes utazás, szállás és étkezés költségét idén is a Rákóczi Szövetség fedezte.

Végezetül, de nem utolsó sorban köszönetünket fejezzük ki a Műegyetem 1956 Alapítványnak, az Expander 2000 Kft.-nek, a Felhőc Produkciós Irodának, Budapesti Műszaki Egyetemnek, a Duna Televíziónak, a Miniszterelnöki Hivatalnak, a Budapesti Rendőr Főkapitányságnak, a Köztársasági Övezrednek, a Márton Áron Szakkollégiumnak, a Határon Túli Magyarok Hivatalának. Külön köszönet Ordódy Györgynek, Bálint Pataki Józsefnek, Józsa Lászlónak, Szász Jenőnek, Varga Miklósnak, Varga Líviának, Nagy Gáspárnak a közreműködésért. Nékülük nem jöhetett volna létre a Gloria Victis ifjúsági találkozó.

Gebauer Balázs
Ugron Gáspár

A Gloria Victis történelmi vetélkedőről

A Rákóczi Szövetség az idén tizedik alkalommal szervezte meg október 23-i rendezvénysorozatát, azon belül pedig hetedik alkalommal a „Gloria Victis” történelmi vetélkedőt. Az ünnepségsorozat célja hagyományosan, hogy úgy tegye történelmünk részévé az 1956-os forradalmat, mint a magyar ifjúság felfedező ünnepét.

Azok a középiskolások, akik határon túlról illetve Magyarország távolabbi részeiről származnak már október 21-én megérkeztek Budapestre. Másnap, 22-én került sor a Kárpát-medencei szintű történelmi vetélkedő középdöntőjére, amelyben 60 csapat [egyenként 3 fő] jutott be a 643-ból. A vetélkedő témája II. Rákóczi Ferenc és kora, Magyarország története a vasvári békétől a szatmári békéig [1664-1711] és a kuruc emigráció Milkes Kelemen haláláig [1761].

Az előre megadott szakirodalomból a diákok tanáraik irányításával otthon készültek fel. Az írásbeli elődöntőről a legjobb 10 csapatot a Rákóczi Szövetség szakmai zsűrije választotta ki. A délutáni folyamán a diákok részt vettek a Szövetség által szervezett ünnepségen, a fátylós menetben valamint a Bem téri koszorúzási ünnepségen.

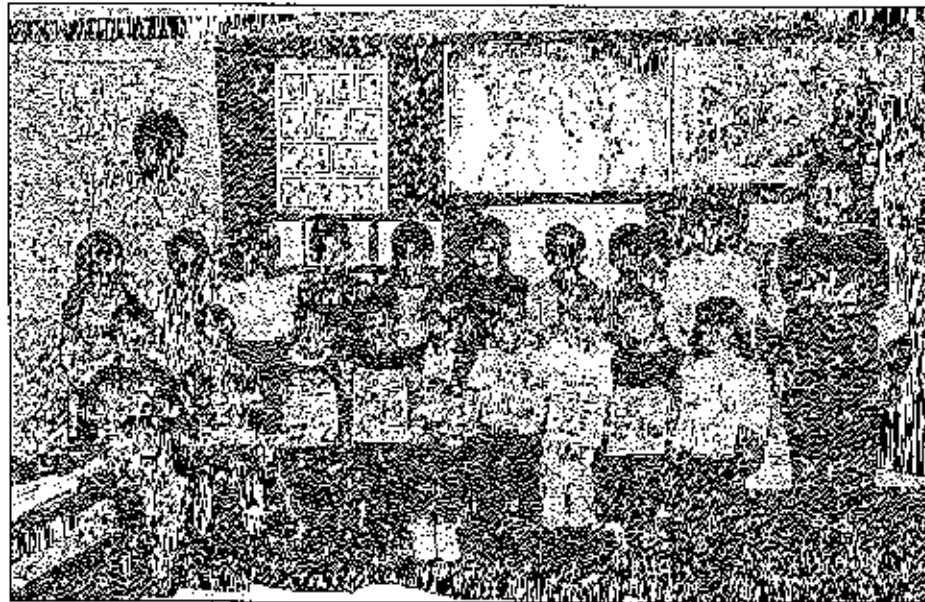
Október 23-án délelőtt került sor középiskolásaink számára a történelmi vetélkedő szóbeli döntőjére, melyet igen nagy érdeklődés kísért. A szoros és izgalmas versenyt követően – melyből a nézők is sokat tanulhattak – a zsűri a galántai (Felvidék) Kodály Zoltán Magyar Tan nyelvű Gimnázium diákjait találta a legjobbnak, akiket sorrendben a budapesti Zapor Urcái Gimnázium és az debreceni Szent József Katolikus Gimnázium diákjai követtek.

Ezt követően a zsűri az 1956-os forradalomról pályamunkát benyújtó egyéni versenyzőket hallgatta meg, melynek alapján sorrendben Mátó Zsolt (Dunaújváros), Törtel Renáta (Budapest) és Demeter Ágota-Dorottya [Marosvásárhely] versenyzők dolgozatát és szakmai felkészültségét találta a legkiemelkedőbbnek. A versenyek valamennyi résztvevője értékes könyvjuttatást vehetett át, az öt legjobb csapat illetve az '56-os vetélkedő első három helyezettje pedig jövő nyáron Kárpátaljára utaznak 5 napra, ahol programokban és élményekben gazdag jutalomúton vehet majd részt. A versenyek eredményhirdetését a felkészítő tanárok számára rendezett fogadás zárta le.

Szabó Zoltán

A 2003. évi Zombor és vidéke beiratkozási program

A Zombor és Vidéke Beiratkozási program 2003. nyarán a Rákóczi Szövetség kezdeményezésére indult el, lebonyolításában pedig partnereink voltak az érintett oktatási intézmények, Rákóczi Szövetség bajai helyi szervezete, a zombori Magyar Polgári Kaszinó és az Ingyenes tankönyvszomszomszág biztosi Apáczai Könyvkiadó.

A beiratási program jóval a hivatalos beiratás után vette kezdetét a Rákóczi Szövetség által 2003. június 23-27. között megszervezett II. Bajai Anyanyelvi Tábor során gyűjtött információk és tapasztalatok alapján. A megbeszéléseken résztvevő tanárok egyöntetű véleménye alapján – a lehetőségek figyelembevételével – a magyar osztályba íratást leginkább a megvásárolandó tankönyvszomszomszág ingyenes biztosítása segítheti el. Erre 2003-ban annál inkább lehetőség nyílt, mert a szerbiai oktatási minisztérium engedélyezte a külföldi tankönyvek használatát valamennyi szerbiai iskolában. Munkánkkal többek között ezt a lehetőséget szerettük volna kihasználni a kiváló minőségű magyarországi tankönyvek terjesztésével. Ebben partnerre találtunk az Apáczai Kládban, amelynek igazgatója, Esztergályos Jenő beiratási programunkhoz 40 teljes tankönyvszomszomszágot biztosított ingyenesen.

A rendelkezésre álló csomagokkal azokat a településeket céloztuk meg első körben, ahol a lakosság nemzetiségi megoszlásából és az iskola helyzetéből fakadóan a leghasznosabban tudtuk azokat felhasználni, így választásunk Zomborra, és a környék két legnagyobb magyarok lakta településére: Bezdánra és Nemesmiliticsre esett. Itt volt várható az előzetes beiratási adatok alapján a gyermeklétszám legnagyobb arányú csökkenése, ezt próbáltuk meg programunkkal megállítani. Ezen településeken valamennyi a magyar osztályba íratkozó diák részére felajánlottuk az ingyenes tankönyvszomszomszág, valamint szervezőink felkeresték azon magyar származású diákok családját is, akiket szülőik eredetileg a szerb osztályba kívántak íratni.

A munka különösen Zomborban és Bezdánban volt eredményes, ahol az előzetesen várt 8, illetve 16 diák helyett 10, illetve 20 kezdhetette meg tanulmányait. Nemesmilitics eredménye nem ilyen kiemelkedő, ez azonban annak tudható be, hogy a 2002-ben tanulmányait megkezdő 18 fő kiugróan magas létszámot jelentett, mely mögött demográfiai okok és a szórványból jelentkezők abban az évben magas száma húzódtott meg. Reményünk szerint ez a tendencia jövőre egy hatékonyabb kampány során ismét tetten érhető lesz – az idei esztendőben csupán a csökkenés mérséklésére futotta erőnkből.

A tankönyvszomszomszágokat dr. Ugron Gáspár főtitkár és Marusza Zoltán ifjúsági titkár a Rákóczi Szövetség képviseletében 2003. szeptember 20-án adta át az iskolák megjelent képviselőinek.

Tudjuk, hogy beiratási programunk az idei esztendőben nem volt teljes, inkább olyan kezdetnek szántuk, melynek tapasztalata segíthetik a következő évek munkáját. Azáltal, hogy a program csak a nyáron indult be, a kampány hatékonysága részben a következő évi beiratkozási lesz megfigyelhető, hiszen addig sok bizonytalanító szülőhöz eljut majd a program híre, szervezőink pedig joggal hivatkozhatnak már a tavaszi beiratás folyamán az idei eredményekre.

Azt is ki kell emelni, hogy a program igazából akkor lesz sikeres, ha egyúttal sor kerül az iskolák – és azon belül a magyar tanítási nyelvű oktatás – minőségi és infrastrukturális fejlesztésére. Ebben a tekintetben az utóbbi években elmozdulás mutatkozik, rományeink szerint a kedvező tendenciák folytatódni fognak. A Rákóczi Szövetség a saját eszközeivel igyekezett ezen a téren is a segítséget nyújtani, és 5 db Pentium II-es számítógépet adományozott a régió intézményeinek: 1-1 db Nemesmiliticsre és Bezdánba került, 3 db a zombori Magyar Polgári Kaszinóban került felállításra, valamint több száz kötetnyi könyvet adományozott – elsősorban bajai helyi szervezeten keresztül – a bezdáni általános iskolának.

Marusza Zoltán

Rákóczi vetélkedő Nemesmiliticsen

2003. október 25-én (szombat) 10.00 órakor került sor Nemesmiliticsen a helyi általános Iskola, a Rákóczi Szövetség zombori szervezete és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség szervezésében az általános iskolák Rákóczi-vetélkedőjére. A nyugat-bácskai régió valamennyi magyarok lakta településéről meghívott a vetélkedőre (Zombor, Gombos, Doroszló, Szilágy, Kipusztna, Bezdán, Nemesmilitics, Csonoplya, Telecska, Kuda), melyek közül 8 település általános iskolája ki is állította a kért 6 fős csapatokat. (Nem nevezett Gombos és Telecska.) Csonoplyán nem működik önálló magyar tanítási nyelvű osztály, ott a magyar hagyományörző csoport tagjai neveztek a versenybe. A versenyt a 4-7. osztályos diákok részére állította össze Szabó Márta tanárnő (Nemesmilitics), a verseny szervezési feladatait Pribella Attila igazgató úr látta el.

A vetélkedő előtt és után a 60 versenyző és felkészítő tanár, továbbá a mintegy 50 fős helybéli közönség zenés – íródalmi műsort tekintett meg, de természetesen a fő programot is mindenki figyelemmel követte.

Az első három helyezett csapat ajándékkönyveket nyert. A végeredmény: 1. Nemesmilitics 2. Csonoplya 3. Holtversenyben Zombor és Bezdán csapata.

A hivatalos programot követően valamennyi versenyzőt és oktatót a múltán híres militicsi pörkölttel látta vendégül az általános iskola.

Marusza Zoltán

Gyöngyösiek a Fejedelem sírjánál

Kassa nem fogadott bennünket szívélyesen: ködös időben, esőtől fázoló hidegben érkezünk meg. Fő tér, Rákóczi-ház, Szent Erzsébet dóm – a sok benyomás, kérdésekké fogalmazódik: történelmünket faggatjuk jelenünk és jövőnk értelmezéséhez.

A város őrzi történelmének sokszínűségét: középkori házak, paloták, polgárházak, barokk rendház alkot mégis egységet. A képhez hozzátartoznak az építészeti sebek, az ijesztően kiellen lakótelepek és a talpi ragyogást sugalló pláza.

És Kassa példát is mutat: kulturális életében a magyar hét után a vallási sokszínűséget felvonultató hét következik. Jelképes a szemünkben és fülünkben rögződő jelenet is: az Erzsébet-dómból hazafelé vonuló kispapok az egyik házból kiszűrődő gospel dallamára figyelnek, körülöttük magyar és szlovák szavak szállnak.

A rodostói ház, ha csak nyomokban is, de őrzi egy kivételes személyiség nyomait: nyugodt magabiztossággal néz le ránk a festményekről, látjuk a kassai temetés mozgalmasságát. De az igazi csoda az ebédlőszoba berendezése, ahol a fejedelem kézigyességét, fantáziáját dicséri a faragás és a

A Rákóczi Szövetség gyöngyösi szervezetének képviselőit Kassán

festés. Csodáljuk az emberi tartást, amit nem tört meg a sokéves emigráció, a bukás és az egyre fogyó remény fájdalom.

A dóm fenséges. Gótkus hajóiban most tévékébelek, reflektorokat szerelnak, a csendet hangos rögös zavarja. Szlovák és magyar tővcsék rögzítették a reggeli magyar és az azt követő szlovák szentmisét. Még elcsúszott a kriptában az utolsó felvételeket, még kezét foghattunk rákócziokkal, feltehetjük a koszorúinkat a Fejedelem sírjára. Elgondolkodásra, elmélyülésre túl zajos most

a templom.

De megállunk a csodálatos szárnyasoltár előtt, hogy eltűnjünk egy kicsit egy egykori magyar királynő irtalmasságán. Az egyik képen Erzsébet belpoklost ápol, miközben rokonai gúnyosan nézik a palotából. Milyen életet adott fel-eveik miatt?

Mit üzennek nekünk híres (és névtelen) eleink?

Eszünkbe jutnak Ilyés szavai: „Történelmünk nem logikára oktat. Arra oktat, s ez benne a vigasztaló és magasztos, hogy nemzetek életében olyan fogalmaknak is van értelme, mint bátorság, merészség, ideákhöz való ragaszkodás.”

Rákóczi és Szent Erzsébet életútja ezeknek a szavaknak most valódi értelmet ad: közös és maradó értékeink központjában az európai keresztény szellemiség talán virágzó hazaszeretet áll.

S ha azt kutatjuk, mit tehetünk ezekért az eszmékért, nem kell sokat utaznunk: Tornalján vártak minket a felújított Magyar Házban a kedves ismerősök.

Ludányiné Prém Judit

Rákóczi-emlékház Kassán

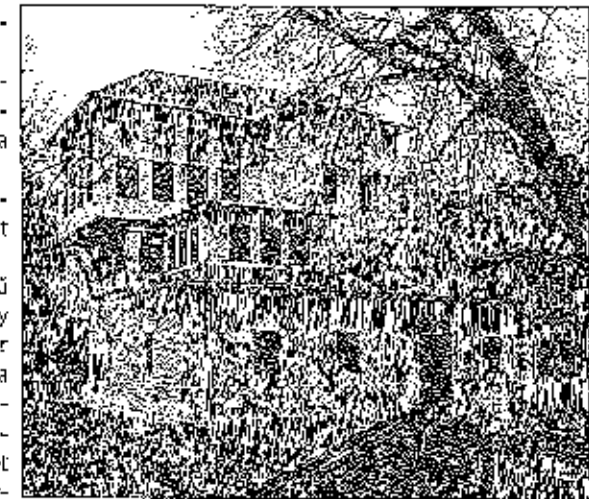
Kassa főtere a műemléképületeivel felejthetetlen élmény.

Am az igazi meglepetés a téri nyíló kis utca végén, a Hóhér-bástya udvarán a II. Rákóczi Ferenc-emlékház – a „Rodostói-ház”.

A harminc éve épült és nemrég felújított épület felejthetetlen élményt nyújt a magyar látogatóknak.

A pénztárostól kapott maganyelvű kiállítási katalógusból megtudhatjuk, hogy a ház megépítésének gondolata már 1904-ben megfogalmazódott. Ekkor a magyar kormány ösztönzésére, I. Ferenc József hozzájárulásával, hivatalosan is rehabilitálták II. Rákóczi Ferencet és hamvainak hazahozatalát eldöntötték. A vezető Fejedelem végső nyughelyül a Szent Erzsébet székességi kriptáját jelölték ki.

A Fejedelem földi maradványának hazaszállítása mellett, a rodostói Rákóczi-ház bútorzatát és használati tárgyait is hazahozták, és Kassára szállították. A ládákba csomagolt Rákóczi-relikviák egy pincébe kerül-

A rodostói Rákóczi-ház kassai mása

tek, és már-már el is feledték azokat, amikor 1936-ban ismét felbukkantak.

A rodostói ház másának felépítését 1938-ban kezdték el, és 1943-ra az épület el is készült, de a látogatók előtt zárva maradt. A II. Rákóczi Ferenc emlékház beren-

dezésére csak 1990-ben került sor. Az ebédlőház eredeti felszerelését a Fejedelem saját kezűleg faragta, festette.

„Aztán évek szálltak. Fakóbb a reménység, Megritkult az udvar, gyérőbb a cselédnőp – Ő a kályhatűznél, kis faragószéken Fűt, csiszol, vesződik – átlizad egészen – Gyöngyörű szakála felforgóccsal teli, Csenedesen elfordult... maga is neveti.”

(Kafka Margit: Rodostó [1906])

Háromnyelvű felirattal – szlovák, angol és magyar – van ellátva minden kiállított emléktárgy; korabeli fegyverek, metszetek, a Rákóczi-család arcképei. Korabeli dokumentumok alapján élénk társul a vezető Fejedelem kassai temetés és életútja Borsitól Rodostóig.

A Rákóczi-emlékházban tett látogatás valóban a felejthetetlen élmények közé tartozik.

Szabó Ferenc

A szívünkben élő Rákóczi

Dr. Nemeskürty István előadása

1664-ben, amikor egy tragikus novemberi napon Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér „hős halált halt”, mindenesetre egy vadász-baleset áldozata lett, a borzalmas hír hallatán az erdélyi Bethlen Miklós Párizsba ment, egyenesen a francia udvarhoz. Ott jelentést tett Zrínyi haláláról és jelentős összeggel, valamint különböző magyar főurakhoz küldött üzenetekkel tért vissza. Zrínyi sógornője, Zrínyi Péter, Miklós öccsének felesége, Frangepán Katalin ugyanilyen sebességgel tánt el Velencében, ahol a dózsával és a velencei tanácssal tárgyalt. Nyilvánvaló tehát, hogy Zrínyinek jelentős külföldi kapcsolatai voltak, azt is tudjuk, hogy őt a vasvári béke úbrándította ki végleg. Ennek alapján vontam le azt a következtetést, hogy Magyarországot a Habsburg-uralkodóház nem is szándékozik megmenteni, nem akarja visszaállítani a Magyar Regnumot.

Azért kezdem ilyen messziről, mert amikor ennek a főkérésnek eleget teendő, össze-szedtem a gondolataimat, rádöbentem, hogy milyen légüres térbe helyezük nemcsak Rákóczit, hanem az egész kort, ha magával a felkeléssel kezdjük. Tehát meghalt Zrínyi, de az összeesküvés szála tovább szövődtek, ennek az eredménye lett az ún. Wesselényi-féle összeesküvés leleplezése. Wesselényi akkor már nem is él, de 1671-ben Zrínyi Pétert, Frangepán Ferencet, az említett Katalin fivérét, s Nádasdyt kivégezték. Közben történt valami, ami a mi Rákóczink szempontjából nagyon fontos, és amiről nagyon ritkán esik szó. 1666-ban, két évvel Zrínyi halála után Zrínyi Péter és felesége, Frangepán Katalin házassági tárgyalásokat kezdeményeznek II. Rákóczi György, akkor már nem élő erdélyi fejedelmi özvegyével, Báthori Zsófiával. Tudjuk, hogy Zrínyi nagyon sokat remélt II. Rákóczi György hadműveleteitől, azt remélte, hogy Erdélyt és a Zrínyiek, valamint a Frangepánok által uralt területet egyesítik, és keservesen csalódott, amikor Rákóczi György meghalt. Ez a két asszony, Frangepán Katalin és Báthori Zsófia elhatározták, Zrínyi Péter és Frangepán Katalin már meglehetősen idős lányának, Zrínyi Ilonának és Rákóczi György árván maradt fiának, I. Rákóczi Ferencnek a házasságát. Ez rendkívüli horderejű esemény volt, ami éppúgy jelentett nagy reményeket, mint a nagyon éber bécsi udvar szemében óriási veszélyt. Ha valaki veszi magának a farsadságot és megnézi a térképen, hogy a Zrínyi-Frangepán vagy a dalmát-adriai vidéken és onnan szétágazva, a Báthori-

Neuhaus, II. Rákóczi Ferenc neveltetési helye

Rákóczi vagyon Észak-Erdélyben és Északkelet-Magyarországon ni csoda óriási terület, akkor arra kell gondolnia, hogy ez egy rendkívül bölcs és a haza érdekében tett zseniális lépés volt. Annál is inkább, mert itt jön be a közbbe egy másik, szédületesen gazdag asszony, Széchy Mária, aki a Felvidék úrnője volt. Ő „vette férjül” Wesselényi nádort, így tehát ez a társaság győzelmek, hadjáratok, tüntetések, országgyűlések nélkül egyszer csak kiszippantotta az országot a bécsi udvar kezéből. Ez természetesen túlnyúló volt, 1671-ben kivégezték Frangepán Ferencet, Zrínyi Pétert és Nádasdyt, de ott maradt Zrínyi Ilona, Rákóczi Ferenc felesége.

Zrínyi Ilona akkor harminc év körül járt, abban a korban már idős nőnek számított. Sárospatak közelében éltek és két gyermekük született a házasságból. Az idősebb Julianna és Ferenc, a mi Rákóczink, aki abban az évben született, amikor apja meghalt. Bosszú, düh és vád élt ezekben az özvegyekben, immár Zrínyi Ilonában is. Ezt az irrtózatos dühöt fokozta az, hogy nemcsak egyszerűen kivégezték három magyar főurat, hanem Zrínyi Péterné Frangepán Katalint, a házasság kleszelőjét, valamint Széchy Máriát is internálták, illetve egy gráci apácakolostorba zárták, Zrínyi Péter fiát, Ilona fivérét, Anton Gnade néven besorozták kőzkatonaik a császári hadseregbe, ő végül a kufsteini börtönben halt meg. Ez a magyarzata egyrészt annak, hogy Ilona milyen szellemiben és hogyan nevelte két gyermekét. Munkácsban éltek, ott halt meg I. Rákóczi Ferenc. Az öreg Thököly fia, Thököly Imre megszökött a császáriak elől és Munkácsba menekült. Zrínyi Ilona elhatározta, hogy férjhez megy a nála legalább 15, ha nem 16, 17 évvel fiatalabb Thököly Imréhez. Ez egyértelműen politikai házasság volt.

A fiú, II. Rákóczi Ferenc akkor már kb. 10 éves, és megkezdődik a nagy felszabadító háború. A császári hadsereg és kapcsolt részei

valóban kiűzik a törököt, 1686-ban Buda felszabadul, de a nép azt tapasztalja, hogy a kis híján 150 éve várt felszabadulás rosszabb, mint a török uralom volt, mert a császárlak úgy bánnak az országgal, mintha meghódított elleneséges földdel, a lakossággal pedig, mint bennszülöttekkel.

Munkács várát a császárlak képtelenek voltak bevenni, pedig maga Karaffa, az olasz származású vérengző császári tábornagy szervezte meg az ostromot. Rákóczi leírja az öt évig tartó ostrom lefolyását, ahogy édesanyja harcolt a falakon, gyógyszereket kevert, sebesülteket ápolta. Mikor már az éhenhalás küszöbén álltak, Zrínyi Ilona föladata a várat, őt fogolyként Bécsbe vitték. 1688-ban egy katonák szoros fedezetével kísért csapat érkezik meg Bécsbe: özvegy Rákóczi Ferencné, Thököly Imréné, Zrínyi Ilona és két gyereke, Julianna és Ferenc. Zrínyi Ilonát letartóztatták, Rákóczit soha többet nem látta anyját. Juliannát, ahogy Frangepán Katalint is, egy apácakolostor elkülönített, tulajdonképpen börtön-jellegű cellájába csukták, Rákóczi Ferencet pedig egy csehországi városka jezsuita kollégiumában helyezték el. A császár személyesen Kollonich Lipótot, akkor még csak győri püspököt, későbbi csetorgomi érseket, bitorost bízta meg a fiú személyes felügyeletével.

A kor elmélyült kutatói sem tudják, miért őrizték meg élve Rákóczi Ferencet, miért bízták átnevelésében? Mindenesetre Rákóczi Ferencet elkezdik átnevelni, ekkor ő 12 éves, éveken át folyik az átnevelés, és zseniális ifjú gyermek pedig ezalatt elhittette az őket folyton leső nevelőivel, hogy ellelejtett magyarul, nem is érti a magyar szót, alázattossáig hű a császárhoz. Őszintén és nagy erőfeszítéssel tanulta mindazt, amit meg lehetett tanulni egy diáknak a fizikától a matematikán keresztül a földrajzig és csillagászatig. Mindez akkora örömmel töltötte el tanárait és nevelőit, hogy sorra mentek a jelentések Kollonichhoz és a császárhoz, amelyben leírják, óriási előrehaladást mutat a gyerek, mindent tud, csehül, németül, franciául, latinul beszél, magyarul már nem is tud. Azt nem vették észre, hogy Julianna, akiről sokkal többször illene beszélnünk, megfigathatta őt, sőt nagy ravaszul férjhez ment egy nála kb. 30 évvel idősebb igen magas rangú német grófhoz. Tudatosan, hiszen ez a lépés védőburkot tett rá.

Egyszer csak hivatják Rákóczit Ferencet a császárhoz, aki nagy kegyesen színe elé bocsátotta, intézkedett, hogy teljes vagyonát

és földbirtokait visszakapja, sőt, ami meglepő, de tény, birodalmi herceggé nevezték ki. Rákóczit tehát zseniálisan értett a megtévesztéshez, hiszen elhitték neki, hogy az ő emberük. Rákóczin kívül még egy ember kapott akkor birodalmi hercegi címet, Esterházy Pál, de ő jutalmul kapta azért, mert az országgyűlésen elfintézte, hogy ismerjék el a Habsburg-ház örökös utódlási jogát.

Rákóczi tovább játszott, azt mondta, hogy most utazgatni fog, Olaszországba ment, ahol látványos és pletykák által is melegezett kalandjai voltak. Nem tagadható, hogy Rákóczi, akár csak Balassi Bálint, nem vetette meg a női szoknyákat. Élte a maga életét, ismét találkozott Juliannával, megbeszéltek dolgokat és hogy-hogy nem Julianna azt mondta neki, hogy „Nekem sikerült ez a férjhez-menési trükk, most te is nőssz meg.”. Julianna férjének eszébe jutott, hogy a mai Lengyelország területén éldegél egy hesseni hercegnőcske, valami Amália, akit zárdában nevelnek, őt kellene feleségül venni, de hát hogyan? Rákóczi ekkor közölte a bécsi udvarral, hogy meg akar ismerkedni a császári hadsereg hadvezérével. Rákóczi elutazik Kölnbe, fogadja őt a badeni herceg, a hadsereg főparancsnoka, mindenbe beavatja, egyszer csak befut egy hírtó a messzsi Lengyelországból, kiszáll belőle Sarolta Amália hercegnőcske, és hogy-hogy nem úgy beleszeret Rákócziba, hogy az már másnap feleségül veszi. Rákóczinál jobban csak a császár tisztog a boldogságban, aki azt is megengedte, hogy Rákóczit hazatelepülhessen magyarországi birtokaira.

Haza is települt, talán két hetet sem töltött Magyarországon, amikor írt egy levelet. Vajon kinek írt Rákóczi Ferenc nagyúr, az átnevelt fiatal herceg? XIV. Lajos francia királynak. A francia királynak írott egyik levelét elfogták, és Sáros várában egy éjjel letartóztatták. Vége lett a pünkösdi királyságnak, most már nem tudott szimlelni, de nem is akart. Wiener-Neustadt-ban börtönbe zárták, de Julianna és Sarolta kimódolták, hogy Rákóczit az őrségből valaki megszöktesse.

Rákóczi megszökött, Varsóban bukkant fel, ahol találkozik az ott tartózkodó Bercsényi Miklóssal, akit gróffá tett a császár, mert a felszabadító hadjáratokban nagyszertien harcolt a török ellen. Megbeszéltek dolgokat és megállapítják azt, hogy az ország helyzete túrhetetlen, az embereket kínozzák, zaklatják, kifosztják, kivégzik. Abban reménykednek, hogy a francia kormány támogatni fogja őket. A francia állam szakadatlan hatalmi harcot vívott a császári birodalommal az Európa fölötti hegemóniáért. Már a XVI. században I. Ferenc francia király katonai szövetséget kötött a török szultánnal. Tehát Rákóczinak, Bercsényinek és társainak az volt a reális elképzelése, hogy a franciák támogatásával esély van egy független Magyarország visszaállítására.

Zrínyi Ilona, II. Rákóczi Ferenc édesanyja

Igy jelenik meg Rákóczi 1701-ben Varsóból visszatérve, már mint a császár szökött rabja az észak-keleti Kárpátokban, azt írja, hogy csak néhány szegény ember meg paraszt lézengett ott. Amikor meglátták és gyanakodva nézték, egy beszédet mondtak nekik, majd egyre többen jöttek, a beszéd végén letérdeltek, sírva fakadva üdvözölték őt, megmentőjüket. Ahogy mondja, Esze Tamás, „tarpai jobbágyom” volt az egyik vezérük. Mindezekből talán kiderül, hogy a szabadságharcot egy rendkívül tudatos és gondos, a hazáért minden föláldozni hajlamos magyar társadalmi réteg évtizedeken át készítette elő, beleértve ebbe Zrínyi Ilonát, aki 1703-ban halt meg. Thököly Imrénben volt annyi kuruc huszáros csínytevésű kedv, hogy bár Bécsből, a rablásból nem tudta feleségét, Ilonát kiszabadítani, viszont foglyul ejtett valahol az Alföldön egy, az udvar számára nagyon fontos császári tábornokot. A két foglyot szabályszerűen kísérletelték. A császári tábornok visszament oda, ahova való, Zrínyi Ilona pedig Thököly oldalán Törökországban kötött ki, ahol 1703-ban meghalt.

A kapott feladat értelmében most a kor irodalmáról is beszélünk. A kor legényesebb irodalmi műsorozata a kuruc dalok és nóták, amelyeket névtelen szerzők szereztek. Ezek hallhatatlan kis remekművei a magyar irodalomnak. Szájról-szájra jártak, a legszebbeket leírta egy-egy család magának az emlékkönyvébe, ezek aztán megmaradtak, és később kiadásra kerültek. Először Thaly Kálmán jelentette meg őket egy kicsit átformálva, majd tudományosan igényű kiadásban. Felsorolni nem is lehet őket, mert több száz, ha nem ezer ilyen létezik. De ha azt mondom, hogy „Csinom Palkó, csinom Jankó”, mindenki tudja, hogy miről van szó.

A másik, amiről állg esik szó, az első név szerint ismert magyar költő, aki talán má-

ig a legnagyobbak közé tartozik, Petróczy Kata Szidónia, Rákóczi egyik tábornokának felesége, aki döbbenetesen modern verseket írt. A mai napig nem jelent meg egy kötetben a versesgyűjteménye, imitt-amott jelennek csak meg részletei.

A legnagyobb Rákóczihoz köthető író-egyéniség természetesen Mikes Kelemen. Mint tudjuk, Rákóczi titkára volt, és mivel az akkori kor divatja szerint a levél, a levélforma irodalmi mű volt, olyan, mint egy novella, így hát ő fiktív levelek formájában írta le élményeit Rodostóban. Nemcsak forrásmunkának, hanem irodalmi alkotásnak is kiválóak.

Most jön a legnagyobb, Rákóczi Ferenc maga, aki sajnos nagyon keveset írt magyarul, főként latinul és franciául írta le gondolatait. Szent Ágoston és a legmodernebb lélekvizsgáló irodalom együttesével találkozunk. Hihetetlenül művelt és rendkívül jó író volt. Mint minden jó író, nemcsak harcait és politikai gondolatait írta le, hanem leírta azt is, hogy bizony-bizony, bár szégyelli magát, de a francia király udvarában olyan hangulat volt, hogy a kísértésnek olykor még ő sem tudott ellenállni. Le is tagadhatná, de leírja.

Ez a lelkiig is rendkívül bonyolult alkotó férfi megint egy újabb fordulatot élt át párizsi tartózkodása vége felé. Kolostorba vonult és ott élt a szerzetesekkel együtt. Nagy nemzetközi tekintélye volt, nem annyira elbukott katonai felkelése miatt, hanem rendkívüli műveltsége, megejtő és vonzó egyénisége okán. Amikor a Párizsban tartózkodó Nagy Péter cár meglátta, hogy ott él Rákóczi, megkereste a kolostort és ott hajnalig tartó beszélgetést folytattak. Milyen érdekes is lenne tudni, miről beszéltek. Amikor személye kényelmetlenül vált a franciáknak, akik éppen a Béccsel való békekötésre készültek, a szultán oltalmába került, ott is hal meg Rodostóban, Törökországban, legjobb hívei társaságában.

Hősünk nagy író, nagy politikus, kiváló hadvezér, hátát érezhetünk Zrínyi Ilona és Rákóczi Julianna iránt. Feleségéről, Sarolta Amáliáról azt sem tudjuk, hol van eltemetve. Rákóczi teste Rodostóban nyugodott, ahonnan aztán az 1900-as évek elején Kassára vitték. Úgy rendelkezett, hogy szívét vegyék ki és egy szelencében helyezték el abban a kolostorban, ahol élt. Ezt a kolostort a francia forradalom idején lerombolták, kirabolták, nem tudjuk, hova lott Rákóczi szíve. De, és kérem ne tekintsek ezt szónoki pátoznak vagy patetikus fogásnak, bár nem tudjuk, hol van az a szív, de hogy a mi szívünkben Rákóczi Ferenc ott él, az bizonyos.

Az előadás a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán hangzott el 2003. május 7-én

Devictus vincit

Mindszenty József példája, a messze világító fátyla

„Csak nem azt akarja mondani, hogy az a sok templombajáró mind vallásos? Ez politikai demonstráció, vegye tudomásul... Az a sok ember mind ellenem tüntet!”

(Rákosi Mátyás, 1948)

Devictus vincit. Legyőzött, győz. Ez a felirat állt azon a Krisztus-képen, mely Mindszenty József bíboros érseket hercegprímás végigkísérte szenvedései során. Ott volt vele az Andrássy út 60-ban. A börtönökben, az amerikai követségen a kép előtt misézett. A felirat igazsága rajta is beigazolódozott: legyőztek, de győzött. Győzött, mert messze világító fátylaként utat mutatott minden katolikusnak és minden magyarnak: hogyan lehet a legnagyobb terror ellenében is egyenes gerinccel megállni.

Mindszenty József 1892-ben született földműves szülők gyermekeként. 1915-ben szentelték pappá, 1919-ben zalaegerszegi plébános, 1944-ben veszprémi püspök lett. 1945-ben, Serédi Jusztinián halála után a pápa (XII. Pius) személyes kérésére érsek, hercegprímás, majd 1946-ban bíboros lett. A pápa 1946-ban azt jövendölte róla, hogy a 32 új bíboros közül „te leszel az első, akinek vállalni kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot”.

Mindszenty József 1944-45-ben veszprémi püspökként többször is felszólt a nyilas uralom ellen, végül le is tartóztatták. A megjelent rendőröket főpapi díszben fogadta. Mikor a rendőrautóba akarták betuszkolni, a klspapok előljáróikkal körülvették a püspököt. Így vonultak végig gyalog a főutcán, elől a rendőrautó, utána a klspapok sora között az áldást osztó püspök, mögöttük a menetet követő járókelők. Sopronkőhidára vitték őket, ahol misézés közben hallották a kivégző sortűzket (Bajcsy-Zsilinszky Endrét is itt végezték ki).

A háború után továbbra is minden jogtalanság és igazságtalanság ellen felemlte a szavát. Elment internálótáborokba misézni, táviratot küldött az angol királynak és az amerikai elnöknek a magyar nemzetiségűek üldöztetése okán Csehszlovákiában, levelet írt a párizsi békekonferenciához.

Mindszenty József hercegprímás, akit a pápa 1945. augusztus 16-án nevezett ki esztergomi érsekké, elődeinél jóval nagyobb aktivitással vett részt a politikai életben. 1944-45-öt a Muhí, Mohács, Majtény, Világos és Trianon okozta katasztrófához hasonlította, 1945. október 18-ai körlevelében arról írt, hogy „...a magyar közéletben sok, nagyon sok olyan jelenséget tapasztalunk, amelyek a tiszta demokrácia elveivel ellentétben vannak”, s „úgy látszik, mintha

Magyarországon az egyik totális szellemű zsarnokságot a másik váltotta volna föl”.

Röviddel újév előtt, 1948. december 26-án börtönözték be a rendszerrel szemben legtöbb ellenállást tanúsító egyházi vezetőt. Az Andrássy út 60-ban a rabot állandóan verték, de valamást nem tett. Éjjelente nem hagyták aludni, arra kényszerítették, hogy meztelenül fúson körbe-körbe a szobában. És ez csak néhány a testi és pszichikai kínzások legváltozatosabb fajtái közül, amelyeket vele szemben alkalmaztak. Később kábítószerrel befolyásolták. A beadott injekciók hatására végül beismerte „tetteit”. Kénkedés, valutaizérkedés, valamint összeesküvés, szervezkedés a köztársaság megdöntésére és a királyság visszaállítására vádjával életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Mondani sem kell, a bizonyítékok egytől-egyig kohókak voltak, a kirendelt védőügyvéd megbízható kommunista volt, a per a lehető legtöbb eljárás szabály megsértésével zajlott le. A koncepciók perben egyébként még hatan kaptak börtönbüntetést.

A börtönben régi betegsége (Basedow-kór) is kiújult, majd övsömört kapott, 82 kilóról 44-re soványodott. Engedményeket is kapott: cellájában misézhetett, és nem verték azzal a gyakorisággal, mint a többi rabot. Minden felé tett gesztust elutasított,

Mindszenty József bíboros misézés közben

amnesztiát sem kért, mert nem akarta a látogatását sem keltetni annak, hogy megalkuszik a rendszerrel. Később Püspökszentlászlóra került, házi őrizetbe.

Az egyházak, illetve a vallások pusztá léteükkel is fenyegetést jelentettek a kommunista berendezkedés, ideológia számára. Az egyházak befolyásának visszaszorítását szolgálta a fakultatív hitoktatás bevezetése. A vallásos ünnepek egy részét elűzték, másik részét új tartalommal töltötték meg. Így lett a Mikulásból Téliapó, a karácsonyból fenyőtűnnap, augusztus 20-ából az új kenyér és az alkotmány napja. Az állam elvárta azt is, hogy a lelkészek esküjét tegyék az 1949-es alkotmányra. A református és az evangélikus egyház püspökei ezt 1950 januárjában megtagadták, a Mindszentyvel szolidá-

ris püspöki kar azonban csak az állami fizetésben részesülő alsópapság részére engedélyezte az eskütételt. A politika ezért elrendelte az „imperialisták ötödik hadoszlopának szerepét játszó”, a „nagybirtokos és nagytőzés osztályok uralma visszaállítására” törekvő, s a „mezőgazdaság szocialista átalakulásával” szembeesegülő „kulákokat” is támogató „klerikális reakció elleni harc” fokozását. Különböző eszközökkel, a szerzetesek egy részének deportálásával, a békepapok mozgalmainak támogatásával az állam végül rákényszerítette a püspököket a részleges behódolásra. Az 1950. augusztus 30-án aláírt megállapodásban, amelyre a Vatikán hozzájárulása nélkül és neheztelése ellenére került sor, a katolikus felsópapság nyilvánította, hogy elismeri és támogatja a Magyar Népköztársaság államrendjét. A papság jó része azonban bizalmatlanul fogadta a megállapodást, ezért, hogy az ellenállást megtörjék, 1951 júliusában koholt vádak alapján letartóztatták, és 15 év börtönbüntetésre ítélték Grósz József kalocsai érseket, a megállapodás aláíróját.

A prímást 1956. október 31-én egy páncélos alakulat szabadította ki, és hozta a fővárosba, miközben az új kormány is elrendelte szabadlábra helyezését. November 3-ai nyilatkozatában – az egyház jogainak helyreállítása és a „bukott rendszer örökösének” felelőssége mellett – arról is beszélt, hogy

„...demokratikus vívmányokat fejlesztő, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott magántulajdon alapján álló, kizárólag kultur-nacionalista elemi nemzet és ország akarunk lenni”, s hogy „...mi, a kis nemzet, bárárságban, zavartalan, békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal egyaránt”. Amikor az orosz támadás megindult, a Parlamentből ment át az amerikai követségre, az orosz tankok oszlopai között. Utasításait onnan adta híveinek, ebbéli tevékenységében a Vatikán is támogatta. 1956. november 5-én kiadott Datis naperríme kezdetű enciklikájában a pápa elítélte a magyar felkelés véres leverését, majd november 10-ei rádióbeszédében ismételtan tiltakozott a szovjet hadsereg beavatkozása ellen. A Szentszék és Mindszenty 1957 januárjára mindazokat a helynököket és irodaligazgatókat elmozdította állásából, akik részt vettek a papi béke-mozgalomban. Későbbiekben a kiközösítés terhe mellett megiltották, hogy katolikus papok az új rendszerben bármilyen politikai szerepet vállaljanak, beleértve az országgyűlési képviselősé-

get is. A katolikus egyház és az állam közötti feszült viszony normalizálására irányuló tárgyalások 1957 februárjában kezdődtek. Ezek eredményként alakult meg 1957 májusában az Országos Béke Tanács Katolikus Bizottsága, az Opus Pacis, amely a korábbi papi béke-mozgalomhoz hasonlóan, azzal szervezetiileg is egyesítve vállalta az általános béke gondolat képviselését. Az elmozdított békepapok hivatalba való visszahelyezése azonban továbbra is várakozott magára, néhány állami funkciót vállaló vezetőjüket pedig a Zsinati Szent Kongregáció 1958. február 2-án kiközösítette. Ekkor az állam változtatott, finomított a módszereken, és különbséget tett a vallásos világnézet elleni ideológiai harc, valamint a politikai szembenállás elleni küzdelem között. Előbbivel szemben a „felvilágosító és nevelő munka eszközeire” helyezte a hangsúlyt. A kölcsönös közeledés 1959-re az állam és az egyház kapcsolatának normalizálásához vezetett.

A Szentszék, a magyar vezetés és az Egyesült Államok között folytatott titkos tárgyalások eredményeként kötött kompromisszumos megállapodás értelmében az Elnöki Tanács 1971-ben végül kegyelemben részesítette a bíborost. Ez előfeltétele volt az országból való távozásának. VI. Pál pápa ugyanakkor ígéretet tett arra, hogy 1972-ben, amikor 80 éves lesz, lemondásra bírja Mindszentyt, és ezzel lehetővé teszi a her-

Mindszenty József a tárgyaláson

cegprímási méltóság kölcsönösen elfogadható betöltését. E megállapodás alapján Mindszenty 1971. szeptember 28-án elhagyta Magyarországot. Dorog, Komáromi, Győr útvonalon haladt a lassú autósor, a nép néma sorfala között (a nyugati rádiók közölték a prímás távozását, hiszen tudtak az emberek róla). Rövid római tartózkodás, illetve amerikai és kanadai előadó körút után Bécsben telepedett le. Érseki tiszterét azonban VI. Pál pápa minden unszólása ellenére sem volt hajlandó lemondani, sőt előadásában és nyilatkozataiban az egész világ lelkiismeretére apellálva igyekezett az enyhülés folyamatát morálisan aláaknázni. Híven ígéretéhez a pápa ezt követően egyoldalúan nyugállományba helyezte a magyar főpapot, és 1973 végén üresnek nyilvánította az esztergomi érseki széket. Mindszenty alig egy évvel élte túl a megaláztatását, 1975. május 6-án hunyt el Bécében. Máriacellben temették el, de 1991 óta már az esztergomi bazilika altemplomában nyugszik. Rehabilitálásának körülményei egyébként nem voltak egyértelműek, de ez már egy másik írás témája lehetne. Egyelőre késik boldoggá és szentté avatása is.

A pápa 1976. februárjában Lékai Lászlót nevezte ki esztergomi érsekké. Lékai az egyházat, Mindszentytől eltérően nem politikai-hatalmi tényezőnek, hanem vallási funkciók ellátására szorítóknak tekintette. Jelmondata így hangzott: „a megnyesett fa kiszáradt”, tehát a zöldellő fa nem kívánja, de nem is kívánhatja a „metszés” előtti állapotát. Ezzel az állam és a katolikus egyház békét kötött.

Habsburg Ottó így emlékezett Mindszentyről: „Ha ma igazi magyar hajnalról beszélhetünk, a szabadság, a jogbiztonság és a demokrácia diádala mindenekelőtt azoknak köszönhető, akik akkor is kitartottak az Isten és hazá mellett, amikor az éjszaka a legsötétebb volt. E magyar és keresztény hősök és vértanúk körében egyik legelső hely országunk volt hercegprímását, Mindszenty József bíboros érseket illeti meg. A gyávaság és a megalkuvás idején ő testesítette meg a bátorságot, hűséget és Istenbe vetett bizalmat”.

(Források: Mindszenty József: *Émlékirataim, Szent István Társulat, 1989*; Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században, Osiris, 2000*; *A magyar katolikusok szenvedései 1944-1989 dokumentumgyűjtemény, szerzői kiadás, 1990*)

Koltay András

Érintés az anyaországból

A Csehországi és Szlovákiai Magyar Kultúraért Alapítvány Jodík Anyos-ösztöndíja azon határon túlról származó magyar diákok számára adható, akik Magyarországon tanulnak és anyagi támaszra szorulnak. Idei feladatként a diákok egy-egy esszét írták a státustörvény hatásairól. Ezen írá-
sok legérdekesebb gondolataiból szemezgetünk.

A felvidéki emberek véleménye az, hogy az oktatási-nevelési támogatás jusson el a családokhoz. Fontos, hogy az egyénekhez jusson el, és ők érzékeljék, hogy gyermekeik képzésének megőrzését támogatja az anyaország, és ez anyagiilag is kifejezésre jut. Mi nem ellenezzük, hogy – a szlovák javaslat szerint – az iskola is kapjon támogatást, mert az is fontos. Bár szerintem ez a szlovák állam feladata, mert a magyarok is fizetik az adót Szlovákiában. Számunkra, felvidéki magyarok számára, legnagyobb jelentősége mégis annak van, hogy most már érezzük, az anyaország oly sok év hányattatásal, közömbösséggel, végre könyvtáratott: tud rólunk, nem feledkezett meg határon túl rekedt részéről. Mert számunkra a Magyar Igazolvány sokkal, de sokkal több egy hivatalos okmány nál. **(Bertalan Illdikó, Tornaalja)**

A törvény nem ilkölt célja, hogy – ellentétben az ötven év tendenciájával, amikor nagyon sok határon túli magyar úgy érezte, hogy nem igazán érdemes magyarnak lenni, magyarul tanulni, vállalni a magyarságot – hozzájáruljon a mentalitás megváltozásához, ahhoz, hogy akár az érdekmentén is érdemesnek tartsa valaki a magyar nyelvet tanulni, magyar nyelven érettségizni, magyar nyelven egyetemre járni. (...) A státustörvény önmagában nem oldotta meg a határon túli magyarság helyzetét. Aki ilyen illúziókat táplál, az most csalódott. A többségiek nem fogadták örömmel a törvényt, számunkra is szimbolikus jelentése van, ahogyan a magyarok számára pozitív szimbolikus üzenete van, a többség számára negatív ez a szimbolikus üzenet. **(Gráf Bernadett, Tompa)**

Az utódállamokban élő magyar lakosság:ra nézve ezért nagy ártás a státustörvény. Az európai országokban nem ismeretlen az a gyakorlat, hogy az anyaország azokat a nemzetiségeket, akik határon kívülre, tehát más ország területére kerültek, nemzetiségnek tekintse, és minden lehetséges eszközzel segítse, hogy a határon kívülre került nemzetiségek is megtarthassák és ápolhassák nyelvüket, nemzeti identitásukat és az anyaországban élőkkel a szellemi egységet. Nincs Európában más olyan nép, amely olyan mértékben el lenne az anyaországtól szakítva, és idegen országokhoz csatolva, mint a mi magyar népünk. Ez az állapot pedig a határon kívül élők lelki-szellemi örökségének a megtartását fokozott mértékben megnehezíti. Ennek az örökségnek a megtartásához, a szellemi közösség ápolásához, és a nemzeti egység tudatának az erősítéséhez szükség van az anyaország orvócskájára, szellemi, és anyagi támogatására is. **(Pándy Árpád, Nagykapos)**

A határon túli magyarok státusát rendező törvény nem oldja meg a Trianon óta létező problémát, nevezetesen azt, hogy kisebbségi sorban élünk. A státustörvény bármilyen jogosultságokkal ruházza is fel a határon túli magyarokat, kisebbségi mióvoltonkon semmit sem változtat. Nem szünteti meg a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányokat. Nekünk főként az ifjúságnak, szűk-ségünk van arra, hogy az anyaországban egy kicsit otthon érezzük magunkat. Úgy gondolom, hogy idővel a Kárpát-medence magyarjai ismét egymásra találhatnak. **(Skala Tamás, Kőr)**

A státustörvény, bármilyen jogosultságokkal ruházza is fel a határon túli magyarokat, kisebbségi mióvoltonkon ezzel nem változtat. Előnközleg, míg korábban csak a többségi néphez képest minősültek kisebbségnek, a státustörvényvel a magyar nemzetet belül is kisebbségnek lesznek minősítve. Az eddigi „jugókból”, „tománokból”, „szlovákokból”, „tikránokból” „státus magyarok” lesznek Magyarországon. Így a státustörvény bizonyos partikuláris problémák megoldására alkalmas ugyan, a magyar nemzeti szétszakítottságból fakadó problémák kezelésére azonban nem alkalmas, mivel nem szünteti meg a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányokat. **(Deákpi Attília, Tornaalja)**

Szülőföldemen jó kapaszkodó számomra a státustörvény, mert az ahhoz tartozó igazolvány, amely bizonyítja, hogy ennek a törvénynek az értelmében én is az ódes anyanyelvűket beszélő nemzetnek a tagja vagyok, egy kicsit annak a nemzetnek a polgárává is avat. Ez azért is öröm számomra, mert ennek a távol-ságokat is összekötő, határokon is átívelő összekötő szálnak alapja van. Ez az alap pedig hitem szerint a szeretet. **(Pándy Emese, Nagykapos)**

Átérezem a múlt fájdalmát, de az én életemben a jelen a kiindulópont, melyből építhetem a jövőmet. Az én generációnom már egy új, kényszer-hazába született. Trianont már nem lehet kitérőlni. Szülőföldem, a Felvidék ma már Szlovákia gyönyörű vidéke. Ha idegenben járok, megdobban a szívem, ha magyar szót hallok. Ha Győrből tartok hazafelé, az otthon érzése a határon innen jár át. Sokat gondolkodtam azon, hogy ki is vagyok én; ide sem, oda sem tartozom? Rájöttem, az ilyen félelmeket, gondolatokat el kell ütni. Szlovák állampolgársággal és magyar szívetl vagyok teljes értékű ember. Ebben a tudatomban, ebben az érzésben erősített meg a magyar kedvezménytörvény; abban, hogy ahova gyökereim kötnek, van a hazám, s abban, hogy nem vagyok egyedül,

hogy nem feleltettek el bennünket. **(Mikóczy Viktória, Nagymegyér)**

A törvényben foglalt kedvezményeken és támogatásokon túl, elsősorban a kedvezménytörvény „lelki” jelentőségét, megtartó erejét emelném ki. Hosszú évek múltán elérkezett az idő, amikor a Magyar Állam az egész világ előtt fölállalja a határon túl élő magyarság ügyét, és nem csak úgy tekint rájuk, mint egy kolonciára, amely neheztel az anyaország Európai Unió csatlakozását, amely szinte lehetetlenné teszi a jószomszédi kapcsolatok kialakítását a szomszédos országokkal. (...) A törvény által biztosított kedvezmények közül kiemelendő a határon túl élő családok magyarul tanuló gyerekeinek a magyar államtól kapott anyagi támogatása. A szülőföldön nyúlható oktatási támogatások közül a nevelési-oktatási támogatást vennék igénybe. Ugyanakkor nagy segítséget, illetve púsz forrást jelent az amúgy is szűk családi költségvetésben a tankönyv-, valamint támogatás és a tanulmányi támogatás. Véleményem szerint az oktatási támogatás csomag az, ami a leginkább szolgálja a magyarság megmaradását, a felgyorsult asszimiláció lelassítását, esetleges visszafordítását, a nemzeti önazonosság megőrzését. **(Molnár Zsolt, Halmagy)**

Péntek este van. Esztergomból ballagok hazafelé. Hátra néztem egy nehéz hét, előttem a bizonytalan jövő. Bármilyen fáradt is vagyok, meglátva a Mária-Valléria hídat, gyorsabban szedem a lábam – mást már nem sokára otthon leszek. A hídra lépve jó érzések töltöken el. Felnézek a kiválgított bazilikára, a várra, aztán le, az alattam hőmpölygő Dunára, és úgy érzem, csodálatos helyen élek. A hídon továbbhaladva elérem a vörös vonalat. Ilyenkor mindig az jut eszembe, hogy végre itthon vagyok, Szlovákiában. Aztán a kérdés: most akkor én hová tartozok? Ide, vagy oda? Ez a bizonytalanság valójában minden határon túli magyar emberben megvan. Régebben, gyerekként is mindig szívesen utaztam Magyarországra. Örültem a magyar nyelvű feliratoknak, a magyar nyelvű eladókknak és annak, hogy ha bármit kérdeztem, mindig megértették és szívesen válaszoltak.

Aztán újjáépítették a második világháborúban felrobbantott hídat, és azóta egyre többet járunk Magyarországra. Én azért, mert ott tanultok, születtem meg azért, mert szeretik Esztergom városát. Szinte az újjáépítéssel egyidőben a magyar parlament jóváhagyta a státustörvényt, hogy bebizonyítsa a Magyarország területén kívül rekedt magyarságnak, hogy törődik velünk. Mi ezt a törvényt örömmel vettük tudomásul és fogadtuk el, hiszen nincs jobb annál, mikor az ember érzi, hogy nincs egyedül és fontos valakinek. **(Csolász Noémi, Párkány)**

Vigh Károly: Bíráló (részletek)

Popély Gyula akadémiai doktori értekezéséről

(Címe: Magyar oktatásügy a Felvidéken 1918-1945)

Tekintettel felvidéki származásomra, Pozsonyban folytatott egyetemi tanulmányaimra, a két világháború közt volt alkalom: megismerni a felvidéki oktatásügy helyzetét, körülményeit. Mivel a bécsi döntés után Budapesten folytattam tanulmányaimat, Székfi Gyula professzor tanítványaként, nála doktorálván szlovák-magyar történelmi kapcsolatokról írt értekezésem alapján, kellően méltányolni és értékelni tudom Popély Gyula doktori munkáját. Megállapíthatom, hogy a szerző a legteljesebb mértékben igénybe vette a felvidéki oktatásügy történetére vonatkozó cseh, szlovák és magyar levéltári, valamint könyvtári forrásanyagot.

Mivel a magyar-szlovák történelmi kapcsolatokkal foglalkozó szakirodalom eddig meglehetősen hiányosan és ugyanakkor számos esetben nem kellő objektivitással mutatta be a Trianon utáni rendszerváltozások során az első Csehszlovákiában, majd az első bécsi döntés után létrejött Tiso-féle Szlovákiában, és a Horthy-rendszer alá került volt csehszlovákiai területeken végbement oktatásügy történetét, ezért tartjuk értékesnek a szerző disszertációját. (...)

A doktori értekezés kronológiailag a dualizmus éveitől tekinti át az iskolaügyet – egészen az 1945 áprilisában Benesék által meghirdetett és az egész felvidéki magyarságot sújtó kassai programig. (...) A szerző behatóan ismertette az első világháború után szerveződő csehszlovák államhatalom any ténykedését, amely a megszállt Felvidéken részletesen foglalkozott a magyar iskola-hálózat leépítésével és ugyanakkor ezzel párhuzamosan a „csehszlovák” tantervi iskolák gyors szaporításával. Bemutatta a militáns magyarellenes társadalmi szervezet, a Slovenská Liga (Szlovák Liga) kártevő tevékenységét. A Szlovák Liga a harmincas évek közepén összesen 208 szlovák iskolát hozott létre – többségében magyar nyelvtérületen. (...)

A történet személyeket illetően a szerző e témával kapcsolatban is helyesen mutat rá a közvélemény elnök, Masaryk és a külügyminiszter Benes magatartása és nézetei közötti különbségekre. Ezzel kapcsolatban én is ismerem volt tanárom és cserkészparancsnokom, Scherer Lajos ügyét. Miután őt politikai okok miatt elmozdították tanári áll-

ságból, egy háromtagú küldöttség, élén Baglough Edgárral felkereste az államelnököt, aki nem csupán visszahelyezte őt az állásába, hanem még pénzadományt is juttatott neki. (...)

A szerző az első Csehszlovákia legjelentesebb politikusait is idézi: így Szűllő Gézát, Jaross Andort, Esterházy Jánost, akik mindig is kiálltak a magyar iskolaügy mellett. Esterházy János, akit mindmáig nem rehabilitáltak, 1939. novemberében a parlament költségvetési vitájában hét pontba sűrítve terjesztette be a felvidéki magyarság legfontosabbnak tartott kulturális követeléseit: 1. A magyar nemzeti kisebbség az iskolaügyek rendezésére olyan törvényes intézkedéseket kört, amelyek biztosítják a magyar gyermeknek nem csak magyar nyelvű, de magyar szellemű nevelését; 2. Kérte annak az elvnek a megvalósítását, hogy a magyar iskolákban csak magyar nemzetiségű tanítók tanítsanak; 3. Az iskolatanácsok mielőbbi felállítását Szlovénkón és Kárpátalján magyar tagozatokkal, illetve magyar iskolatanácsokkal; 4. Kérte a magyar kultúrintézmények részesezését az állami költségvetés erre vonatkozó tételéből az alkotmánytörvény rendelkezéseinek megfelelően a magyar lakosság számarányának figyelembevételével; 5. Kérte az iskolaszervezés terén a 189./1919. sz. törvénynek Szlovénkóra és Kárpátaljára való kiterjesztését, s a jogos magyar iskolakérelmek elfűtését; 6. Kérte az anyanyelvű oktatás visszaállítását a magyar nemzetiségű gyermekek számára az államnyelvű iskolákban; 7. Kérte a magyar nyelvű egyetemi oktatás mielőbbi rendezését.

Az alábbiakban néhány olyan témát kell megemlítenem, ami szerintem nem kap kellő hangsúlyt a dolgozatban. 1. A losonci szlovák-magyar tantervi református reálgimnázium fiai közül kitiltották a református vallásoktatást. Ennek következtében a református teológia épületébe voltunk kénytelenek vallásórára járni, a bizonyítványban nem lehetett feltüntetni a vallásórákat. 2. Szlovákiában még az egyetemi oktatásban is akadnak sérelmek. Így pl. a pozsonyi Komenský Egyetemen kizárólagos előnyt élveztek a cseh oktatók. Olyannyira hiányoztak a szlovák oktatók, hogy ezért 1937-ben

sztrájkmozgalom tört ki az egyetemen, amikor is a szlovák diákok hangos szóval követelték a hiányzó szlovák pedagógusokat. Kivétel is akadt persze: a magyar irodalmi tan-szék élén a szlovák oktató úgy tanított szlovák nyelven magyar irodalmat, hogy pl. amikor Petőfi Sándorról adott elő, akkor csupán a versidézeteit olvasta fel magyar nyelven.

3. A disszertáció nem emeli ki a csehországi és a szlovákiai iskolarendszer közti különbséget, ami az eltérő előzmények (Csehországban a német rendszer, míg Szlovákiában a magyar működött korábban) következménye.

4. Szűllő Gézával kapcsolatban ki kell emelnem, hogy 1925-től kezdődően az évente ülésű Európai Nemzeti Kisebbség Kongresszusának alelnöke volt, mégis azt tapasztalta, hogy a genfi székhelyű Népszövetség képtelen eléget tenni ama sérelmek orvoslásának, amelyekkel pl. Prágából is megkeresték.

5. A harmincas évek közepéről felénkült a magyar politikusok küzdelme a magyar iskolarendszerért. Ennek az a magyarázata, hogy ettől kezdve más vonatkozásokban is felerősödött a kisebbségekkel kapcsolatos sérelmek orvoslásáért folytatott küzdelem, nem csupán a Csehszlovákián belüli állapotok változása folytán, hanem az európai viszonyok átalakulásával, kiéleződésével összefüggésben.

Befejezésül szeretném megállapítani, hogy habár a szerző önkritikus próbál lenni, amikor megállapítja: „senki nem láthatja nálamnál tisztábban munkám hézagait és hiányosságait”, ezzel szemben azt látjuk, hogy a disszertáció mondanivalójának gazdagsága és a téma sokoldalú feldolgozása túlmegy egy akadémiai nagydoktori fokozat keretein. Eppen ezért Popély Gyula művéről azt kell megállapítanunk, hogy olyan témát dolgozott fel, amely nem csupán hiánypótló, hanem jelentős mértékben gyarapítja a magyar oktatásügy XX. századi történetéről alkotott képünket. Ennek figyelembevételével a nagydoktori cím megadását javaslom.

(A Magyar Tudományos Akadémia 2003. októberében Popély Gyulának az MTA doktora címet adta meg.)

Gróf Tournon János

Rákóczi első nagykövete XIV. Lajosnál

1526. szeptemberében, a véres mohácsi csata után, a törökök már kezdték megszállni a Duna bal oldalán fekvő, védtelenül maradt Bodrog vármegyét, és rövidesen az egész Kiskunságot is.

1603-ban, a budai vár esete után, a budai vilájetbe csatolták vissza, mint az összes Dunán innen Alföldet a Száva folyásáig.

161. évvel később, az 1687. augusztus 12-én lezajlott győztes második mohácsi csata következtében, mégiscsak felfordult a hadiszerencse, és tíz év múlva, az 1697. szeptember 11-én vívott ádáz zenita csata kényszerítette a szultánt az 1699. január 26-án megkötött karlócai békére, melynek értelmében, a temesvári bánát kivételével, végleg lemondott Magyarországról.

173. év török hódoltság után Bodrog vármegye megszabadult az oszmán járom alól, de leírhatatlan, milyen szánalmas állapotban volt. A lakosság száma a negyedére csökkent, a még életben lévők teljes nyomorba süllyedtek, a földek nem voltak megmunkálva, a jószág úgy megolvadt, mint a hó a napon. A gyűlölt janicsárok az erdőket kiirtották, a falvakat felégették, a házakat, a templomokat földig rombolták. Valódi városi jellegű település nem is létezett többé. Bodrog, a megyei székhely romokban hevert. A hajdan gazdag mezők helyett maláriás mocsarak, terméketlen puszták feküdtek.

1699 elején az újonnan szervezett Bodrog megye élére I. Lipót gróf Tournon Jánost nevezte ki. Ki volt az a főtisztviselő, kinek a neve egy francia város nevére emlékeztetett?

Tournon János, a kalandos életű francia arisztokrata megtelepedett Lengyelországban, ahol nagy földbirtokot kapott, magasabb méltóságokat viselt, és néha, a király kérésére, bizalmas diplomáciai kiküldetést is teljesített. Így történt, hogy 1687-ben Kismartonban megfordult herceg Esterházy Pálnál, aki 1681 óta Magyarország nádora volt. Nője ismerkedett meg gróf Thököly Máriával, a nádor hitvesének nővérével, aki, miután férje, gróf Nádasdy István az ostromlott munkácsi várban meghalt, Kismartonba menekült. A lengyel-francia főúr rögtön beleszeretett a szép özvegybe. Rövid időn belül el is vette feleségül, így a nádor sógora lett. Akkor, kiküldetésének céljáról elfeledkezve, lemondott lengyel állampolgárságáról, honfűsítette magát és sógora ajánlására a feltámasztott Bodrog vármegye főispánjává neveztetett.

Mindjárt kinevezése után ément megyéjét meglátogatni, azzal a szándékkal, hogy berendezkedik, ha még csak ideiglenesen is. De erre nem volt alkalmá, mert a hajdani megyei palota az utolsó tégláig eltűnt, és a romos városban sehol egy helyet nem talált, mely szerény igényeknek megfelelő volna,

úgyhogy átkelt a Duna és ément lakni Danócba. Szívesen maradt volna a megye bármelyik városában: Baján, Szeremlyén, Madarason, Apátiban, vagy Szabadkán, de az egész vidék annyira tönkrement, hogy egyik város sem tudott megfelelő házat rendelkezésére bocsátani.

Öt éven keresztül Tournon a bécsi udvar utasításai szellemében, és Lipót király megelégedésére, sokat fáradozott megyéjének helyreállításán, újjáépítésén és benépesítésén. Ez még sokáig eltarthatott volna, ha nem tört volna ki időközben a Rákóczi-szabadságharc. 1701-ben a felkelők a császáriakat kiűzték állásaikból és Bodrog, valamint a szomszédos Bács megyét is elfoglalták. Erre Tournon csakhamar átpártolt és ő, aki már örök hűséget esküdtött egymás után a francia, a német, a lengyel és a magyar királynak, szemrebbenés nélkül ismét örök hűséget esküdtött Rákóczinak.

Ez utóbbi rögtön belátta, hogy fel tudná használni a művelt, tapasztalt, több nyelvet beszélő franciát diplomáciájának szolgálatában. 1706-ban, midőn arról lett szó, hogy egy Észak-Olaszországban állomásozó francia hadosztály a kurucok segítségére jön Horvátországon át, a fejedelem Tournont küldte ki azzal a feladattal, hogy Vendóme tábornaggal minél előbb érintkezésbe lépjen. Útközben, meghatalmazott rendkívüli követi ranggal, menjen el Velencébe is, és a velencékkal és a horvátokkal együttműködve, készítse elő az utat az ígért hadosztályiak. Ez viszonylag könnyen ment, mivel Horvátország a magyar királysághoz tartozott és több dalmát és horvát nagybirtok a Rákóczival rokonszenvező Zrínyiek tulajdonában volt.

Tournon János nagyon ügyesen intézte kényes megbízatását a velencékkal, és zökkenő nélkül működött együtt a francia követtel, noha végül is a francia katonai erősítés nem indult el, csupán néhány tisztnek engedték meg, hogy az „elégedetlenek” segítségére induljon, mint szaknácádó.

1707-ben Rákóczi Tournont Franciaországba küldte, hogy XIV. Lajosnál követi minőségben közbenjárjon a magyar ügy érdekében. Ugyanakkor kleszközölte neki, hogy altábornagyi rangot és fizetést kapjon a francia udvartól, hogy ezáltal nagyobb legyen a tekintélye. Versailles-ban járt, ahol a király magánkihallgatáson fogadta, Torcy őrnagy külföldi minisztert gyakran felkereste. XIV. Lajos közvetítésével ki tudta eszközölni, hogy Rákóczi V. Fülöp spanyol királytól, aki a francia király unokája volt, a szuverén aranygyapjas rend jelvényeit megkapja, ami tulajdonképpen azt jelentette, hogy a spanyol uralkodó szuverén fejedelmek ismerte el a magyar felkelők vezérének.

A helyzet romlani kezdett 1708-ban, amikor kissé meggondolatlanul Rákóczi egy második követet küldött Versailles-ba, talán abban a reményben, hogy két képviselőjével megkértszerezzi a lehetőséget arra, hogy megnyerje a franciák szövetségét.

Nagyon tévedett. Az új követ, báró Kókényesdi Vetésy László, kitartó, ravasz diplomatának bizonyult, úgy a lengyel, mint a bajor és az orosz udvarnál, ellenben nem tűrte, hogy Tournon ugyanazokat az ügyeket tárgyalja meg a francia kormánnyal, mint ő. A versengés egyre elkeseredettebbé vált az idő folyamán, mert az öntelt Kókényesdi pimasz, komisz fickó is tudott lenni. Nemsokára, hogy vetélytársától megszabaduljon, leveleket intézett Rákóczihoz, amelyekben azzal vádolta Tournont, hogy kifecsegte a rábizott államtitkokat a versailles-i udvarban; sőt, Torcy őrnagy előtt azt mondta, hogy az erdélyi fejedelmi koronára több joga van neki, mint Rákóczinak, mivel felesége által Thököly Imre rokona lett.

Ez volt az utolsó csepp a pohárban. Rákóczi követi címétől azonnal megfosztotta és a feltételezett árulásról értesítette XIV. Lajost, aki Tournont azonnal kitessékelte, nemcsak az udvarból, hanem az egész királyságból.

Az akkori spanyol alföldbe (a mai Belgiumba) távozott, és nyoma veszett. Valahol külföldön halt meg, valószínűleg Brüsszelben, vagy Lüttichben, körülbelül 1711-ben.

Tegyünk még hozzá, hogy a ripacs Kókényesdi ugyanabban az évben Rákóczi gyémántjait és a 200 000 fontnyi francia szubvenciót zsebre vágta, és a lopás után átpártolt a császári ellenséghez. Halálakor tábornagyi rangja volt az áruló magyar főúrnak, aki irigységből Tournon pályáját derékba törte.

Bernard Le Calloc'h

Egy csirkefogó II. Rákóczi Ferenc udvarában

Kókényesdi László életéről

A versailles-i Történelmi Múzeum arcképcsarnokának ráktárában van egy dátum nélküli festmény, mely egy bizonyos „Baron de Vates”-t ábrázol. Körülbelül 25-30 éves, szép szál férfiról van szó. A kissé elfuzott arc a magabiztosságot, az önbizalmat, ha nem is az önteltséget fejezi ki. Látszik, hogy ez az ember meg van elégedve sorsával, karrierjével, és elsősorban sajátmagával. A szűrtös bársonyruha és a vállra vetett, prémind szegélyezett bársony dalmány elárulják, hogy az illető magyar nemes. Hosszú, hullámos, dús szőke hajával, fess külsejével, egyenes tekintetével igazán jó benyomást tesz a nézőre.

De vajon ki volt ez a „Baron de Vates”?

Ez alatt a rejtelmes név alatt Kókényesdi Vetésy László rejtezik, II. Rákóczi Ferenc követe XIV. Lajos melett. Mivel a franciák nem ismerték a magyar nyelvet, és nem volt különleges nyelvtérkézők sem, nevét alig tudták kibetűzni, és semmi esetre sem voltak képesek rendesen kiejteni. Tehát, a könnyedség kedvéért, minden formásig nélkül „Vates” névre keresztelték át. És mivel a Napkirály udvarában csak főurak járhattak, bárói címet is adtak neki, holott csak sokkal később lett valóban báró.

Kókényesdi László egy Szatmár vármegyei régi köznemesi családban született 1685-ben, mely az előző századokban több püspököt, hadvezért és főispánt adott a magyar királyságnak. Miután tanulmányait az oderafrankfurti egyetemen befejezte, katonának állt a császári hadseregbe. 1704. májusában, a kuruc felkelés hírére Rákóczihoz állt. Kapitányi rangban szolgált Bagossy Pál hajdúezredében, aki rokona volt és szintén Szatmár vármegyéből származott. Átállása nagy nyereséget jelentett Rákóczinak, mert igen művelt főúr volt, aki több nyelven beszélt. Ezért már szeptember elején Bejorországba küldte, hogy az ott bujkáló volt császári magyar katonákat szervezze be egy új lovas alakulatba, és a bajor választófejedelem segítségével hozza át őket a felvidéki hadmű-

veleti bázisra, ezenkívül használja fel a kezező alkalmat arra is, hogy Rákóczi nevében diplomáciai kapcsolatokat vegye fel a választófejedelemmel, hiszen a kuruc vezetésnek roppant fontos volt, hogy minél több idegen állammal legyen hivatalos, vagy félhivatalos kapcsolata, megtörve ezzel az elszigetelődést.

Hazatérése után kitépett a hadseregből, mert Rákóczi, a bajorországi kiküldetés sikeres eredményei alapján, meghatalmazott követként küldte vissza Münchenbe és Versailles-ba. Így lett Kókényesdi László húsz éves korában II. Rákóczi Ferenc személyes képviselője és szóvivője a francia királynál. Négy éven keresztül a versailles-i udvarba járt, ahol gyakran felkereste a kormány tagjait, főleg Torcyt, a külügyminisztert, de az itt nyüzsgő főurakat is, hercegeket, udvaroncokat, Rákóczi utasításainak megfelelően. Tárgyalt, adatokat szerzett, jelentéseket írt. Az ügyes, jól informált, udvarias diplomata nagy szolgálatakat tett a magyar ügynek.

1707. májusában indult haza jelentéstételre, részt is vett az onodi országgyűlésen júniusban. A kuruc mozgalom új fordulatot vett, miután I. József császárt megfosztották a magyar tróntól. A Habsburg-háztól való elszakadást ünnepegyesen kihirdették. Ezzel a határozattal a felkelők az eddig titokban folytatott

békealkudozásokat végérvényesen meg kívánták hiúsítani, egyben II. Rákóczi Ferencot Erdély fejedelmévé kikiáltani. Meg voltak győződve arról, hogy a külföldi el fogja ismerni legitimit uralkodónak.

Kókényesdi utasítást kapott, hogy minél előbb kössön szövetséget XIV. Lajossal. De a francia király nem volt hajlandó erre a döntő lépésre, mert nem akarta elkötelezni magát. Ellenben további pénzesélyt és tiszteket küldött a magyar „elégedetlenek”-nek.

Megállapítva, hogy egyelőre nem lehet többet várni a versailles-i udvartól, Rákóczi 1709 végén visszahívta Kókényesdit, és a következő évben kiküldte a lengyel és az orosz udvarba. Aztán, 1700. áprilisában ismét Franciaországba küldte. Akkor a ravasz diplomata belátta, hogy a kuruc kaland a végéhez közeledik. Már nem hitt a magyar ügy győzelmében. Az 1711. május 1-i szatmári fegyverletétel után megtudta, hogy néhány kuruc vezér, többek között Károlyi Sándor, állt a császári sereghez. Azt is megtudta, hogy Rákóczi, Bercsényi és még sok más bujdosó már elhagyta az országot. Ekkor elikkasztotta a nála lévő francia segélypénzeket, melyek több mint 200.000 aranyfrankra rúgtak. Sőt, a fejedelem saját gyémántjait is szemrebbenés nélkül zsebre vágta. Amikor Rákóczi megszemlélte az árulást felszólította, hogy azonnal adja vissza a jogtalanul visszatartott, pontosabban eltalajdonított összeget, ugyanakkor felmentette követi rangjából, és Brenner szepesi prépostot nevezte ki új párizsi követévé.

De már hiába.

Kókényesdi, az áruló, a sikkasztó, eladásra kínálta fel a bécsi udvar számára Rákóczihoz intézett diplomáciai levelezését. A rastatti béke megkötése után (1714. március 6.) Savoyai Jenő herceg közvetítését kérte, hogy császári kegyelmet kapjon és, hogy ezredesi rangját adják vissza. Jóhiszeműsége jeléül, hajlandóságot mutatott kimenteni Rákóczit és a többi bujdosó vezér után. És mintha ez még nem lenne elég, felajánlja a bécsi udvarnak, hogy törbe csalja a fejedelmet!

Azt tartja a közmondás, hogy bátraké a szerencse. Úgy látszik, igaz lehet, a bátrak még szemtelenek is. A császár megkegyelmezett a szőkevénynek, és visszahelyezte ezredesi rangjába. 1718-ban újabb egy lovasezred élén találta magát. 1734-ben már tábornok, 1735-ben bárói címet kap, 1742-ben altábornagy, 1748-ban tábornagyi rangot nyer. 1756-ban, a volt „Baron de Vates”, a tüköző, a többszörös áruló, a szélhámos, a tolvaj, egy olaszországi hadművelet alatt meghal. Nem valószínű, hogy a magyarok istene befogadta mennyországába.

Buzogány Mária

Bernard Le Calloc'h

„Zászlóbontás” – Történelmi vetélkedő Szegeden

Szegeden, november 21-én a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója alkalmából meghirdetett vetélkedőn az általános iskolák felsős korosztályából alakult háromtagú kománlak mérték össze tudásukat a szabadságharc, a hozzá kapcsolódó személyiségek és a kor szokásainak ismeretéből.

A Rákóczi Szövetség helyi szervezete, a Somogyi-könyvtár Gyermekkönyvtára és az Ótágú Síp Kulturális Egyesület felhívására, a várakozást felülmúlóan, 23 – egyenként háromfős – csapat nevezett be, közöttük három a határon túlról: egy temesvári, egy oroszliamosi (délvidék) egy bácsföldvári (délvidék) csapat érkezett a Somogyi-könyvtár Igen Impozáns épületébe. A délvidéki csapatok érkezése még a vetélkedő előestéjén is kérdéses volt, a nem kis gondot okozó vízumkényszer bevezetése miatt.

A kétfordulós megmérettetés első helyezettje a „Brigadérosok” csapata, a második helyet a

„Szabadság harcosai” a harmadik helyet a „Tálpasok” foglalták el.

Az eredményhirdetésekor Ugron Gáspár a Rákóczi Szövetség főtitkára minden résztvevő gyermeknek gyönyörű könyvet ajándékozott, a csapatoknak „Rákóczis csomagot”, a könyvtárrosok pedig igen szép oklevelet készíttettek, és az első öt helyezett csapat tagjainak külön könyvjutalmat adtak át.

A FELVIDÉKI CÉLALAPOK 2003. november 22-i LÉVAI KÖZGYŰLÉSE

Az 1989-ben alapított Rákóczi Szövetség és az általa ugyanazon évben létrehozott Csehországi és Szlovákiai Magyar Kultúraért Alapítvány a felvidéki magyarság hatékony támogatása céljából, valamint a Rákóczi Szövetség és a felvidéki magyarság szervezetei közötti sokrétű partnerkapcsolatok kibontakoztatása céljából 10 évvel ezelőtt kezdeményezte az ún. Város és vidéke Célalapok létrehozását. Ennek a hálózatnak a létrehozását 1993-94-ben az tette lehetővé, hogy a Rákóczi Szövetség kezdeményezésére két magyarországi állami vállalat, a MOL Rt. és a Magyar Villamos Művek Rt. 150-150 millió Ft adományt tett a határon túli magyarság javára, amit nagy részben további felhasználásra a Rákóczi Szövetség kapott meg. A Rákóczi Szövetség és Alapítványa akkor úgy döntött, hogy a rendelkezésre álló pénzeszeget a Felvidék Magyarlakta területén kialakított 25 kis régió támogatására fordítja. Ennek megfelelően 25. ún. Célalap jött létre, egyenként 5-5 millió Ft alaptőkével. A felvidéki magyarság velünk kapcsolatban álló képviselőivel egyeztetve kijelöltük az egyes regionális központokat, melyek jegyzékét az 1. melléklet tartalmazza.

A Célalapok működtetésére alkuratóriumi jelleggel munkabizottságot hoztunk létre minden kis régióban és ezt ottani barátainkkal egyeztetve úgy alakítottuk ki, hogy a bizottságban legyen (oktatási intézmények, kulturális intézmények, egyházak, ifjúsági szervezetek, önkormányzati szféra, vállalkozási szféra, stb.).

Már a kezdetekben a bizottságok elé ketős célt tűztünk ki. Az egyik cél az volt, hogy ezek a bizottságok a saját régiójukból hozzájuk beérkezett pályázatok alapján kiválasszák azokat, amelyeket a Célalap forrásából támogatandónak ítélnék. (A végső döntést a Rákóczi Szövetség Alapítványának kuratóriuma hozza.) Emellett azonban kezdetől fogva az volt a Rákóczi Szövetség szándéka, hogy ezek a Célalapok a civil szféra fontos társadalomszervező erejévé is váljanak és vázolt összetételükénél fogva az egyes kis régiók civil szférájának integráló szerepét is felvállalják. Hamarosan kiderült, hogy a kettős feladat hatékony megvalósításához előnyös, ha ezek a munkabizottságok jogi személyekké válnak, ezért fokozatosan – többnyire Város és Vidéke Polgári Társulásként – bejegyeztették őket. Sajnos a Célalapok támogatási forrásainak bővítésére 1994 után – a kormányváltást követően – nem volt lehetőség, így alapvetően ezek a támogatások az alaptőke kamatainak felhasználására korlátozódtak.

Javult a helyzet 1998 után, amikor ismét sikerült a gazdasági élet szereplőitől – elsősorban a Magyar Villamos Művek Rt.-től – további támogatást szerezni, ami végül is azt eredményezte, hogy 1993-94-ben történt létrehozása óta a 25 Célalap napjainkig főképpen a képződött kamatokból összesen kb. 145 millió Ft támogatást tudott biztosítani a felvidéki magyarság identitásának megőrzését szolgáló kezdeményezések tá-

mogatására. Fontos megemlíteni, hogy ezek a támogatások nagyon sok intézmény és szervezet között oszlottak meg az egyes régiókban és hatásuk az anyagi segítségen kívül legalább olyan mértékben lélektani jellegű is volt és hatásosan bizonyította, hogy az anyaország nemcsak az állami költségvetés eszközeivel, hanem a gazdasági élet szereplőinek és a magánszemélyeknek a támogatásával is segíti a határon túli magyarságot.

Ami a 10 év alatt végzett társadalomszervezői, mozgalmi tevékenységet illeti, kiemelkedik a Célalapok hatékony közreműködése az Illyés Közalapítvány által támogatott ún. Beiratkozási Program keretében végzett szervező munkában. Ez az országos szinten kibontakoztatott és 4 év óta folyó program azt a célt szolgálja, hogy a magyar családokban nevelt gyermekeket a szülők magyar iskolába adják. A program jelentőségét az adja meg, hogy a későbbi érvényesülési szempontokra tekintettel, vagy félelemből a magyar szülők jelentős hányada szlovák iskolába írta be gyermekét. A Beiratkozási Program a Célalapok által felállított nagylétszámú szervezői gárda segítségével minden család megszólítását tartalmazza. A magyar iskola mellett szülő érvek felvázolása mellett a program részét képezik a magyar iskolákat bemutató közösségi programok, az iskolával kapcsolatos kiadványok átadása, valamint az első évre vonatkozó teljes tanszeresemag felajánlása a magyar iskolába beiratkozott minden diák számára. Emellett a rendelkezésre álló források mértékéig a Célalapok szociális támogatást is ígérnek és teljesítenek a leginkább rászoruló gyermekek részére. Ez a 4 év óta folyó program jelentős eredményeket hozott, amit a 2. melléklet szemléltet. Eből láthatóan évről-évre átlagosan közel

1%-kal növekedett a magyar iskolába beíratott diákok számaránya az összes beíratott diákhoz képest Felvidék magyarlakta területein. Ennek az eredménynek a jelentőségét aláhúzza az a tény, hogy eközben az elmúlt 10 év alatt a magyarság létszámaránya Szlovákiában a Felvidéken 10%-kal csökkent.

A Célalapok társadalomszervező munkájának fontos eleme volt továbbá az elmúlt években a kedvezménytörvény népszerűsítése, amit a Beiratkozási Program kapcsán folytatott kommunikáció részeként valósítottak meg. Ennek eredményeként Szlovákiában a kedvezménytörvénnyel kapcsolatban kialakult ellenséges környezet ellenére közel 500 család mégis beadta pályázatát az Illyés Közalapítványhoz az oktatás-nevelési támogatásra kiírt pályázat felhívás alapján (ebből 132 pályázónak még az Illyés Közalapítvány régi kuratóriuma kifizette a támogatásokat, a többiek részére az Alapítvány új kuratóriuma a mai napig nem fizette ki a családoknak érvényes pályázatuk alapján járó támogatásokat).

A Célalap-hálózat létrehozásának 10. évfordulója alkalmából ez év tavaszán a Rákóczi Szövetség által minden évben megrendezett Esterházy János emlék-ünnepség keretében a Célalapok (illetve az azokat megtestesítő Polgári Társulások) vezetőinek átadták az Esterházy János Díjat.

Annak érdekében, hogy a 25 Polgári Társulás az eddiginél is hatékonyabb módon tudja a felvidéki magyar közösség érdekeit érvényesíteni, kezdeményezték „csúcshívást” létrehozását: „Szülőföldön Magyarul Jogi Személyek Társulása” címen. A bejegyzés néhány nappal ezelőtt megtörtént.

Az új „ernyőszerkezet” november 22-én Léván tartotta első közgyűlését, amelyen megválasztották az 5 tagú Elnökséget, a szervezet elnöke Száraz Dénes, az Érsekújvár és Vidéki Polgári Társulás elnöke, az Érsekújvári Gimnázium igazgatóhelyettese lett. A közgyűlésen állásfoglalást fogadtak el, amelyet megküldenek a magyarországi politikai élet tényezőinek és tájékoztatásul a Magyar Koalíció Pártja Országos Elnökségének. Ebben sikrászólnak az Illyés Közalapítvány által az elmúlt években hathatósan támogatott felvidéki beiratkozási program folytatása mellett és sürgetik a kedvezménytörvényből fakadó oktatás-nevelési támogatásnak közvetlenül a családokhoz történő eljuttatását.